

Allianspolitik

- en idémässig studie i svenska partiers Natosyn utifrån liberalism och realism

Abstract

To explore in which manners Swedish parties have discussed the issue of NATO membership in Parliament, four Swedish parties are investigated from the IR view points liberalism and realism. The study takes its start in 1992 and the last debate regarded was held in February 2017. The four parties examined are Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet and Liberalerna. Only actual arguments touching upon NATO membership are considered in the study, as a clear de-limitation. The method is based on text-interpreting, by creating ideal types of the ideological theories liberalism and realism. Further on, the result of the study reveals that the view of realism was as most visible in the earlier debates and later more liberalism-based aspects seem to accelerate in its presence.

From a party perspective, observing the whole period, it seems more common for Socialdemokraterna and Centerpartiet to use realism and more common for Moderaterna and Liberalerna to use liberalism.

Nyckelord: Nato, partier, säkerhetspolitik, ideologi, riksdagen, utrikespolitik
*Ord:*17 932

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Inledning.....	1
1.2	Tidigare forskning	2
1.2	Bakgrund	3
1.3	Syfte och frågeställning.....	5
1.4	Metod och material.....	6
1.4.1	Metod	6
1.4.2	Om idealtyper	7
1.4.3	Materialdiskussion och avgränsning inom empiriskt material.....	8
1.5	Begreppsdefinitioner och ordanvändning	10
1.6	Diskussion om avgränsningar för studien	11
1.7	Uppsatsens disposition	13
2	Teori.....	14
2.1	Realism.....	14
2.1.1	Balansupprätthållande kontra bandwagoning	15
2.1.2	Realistiska principer	16
2.2	Liberalism.....	17
2.2.1	Interdependens	17
2.2.2	Liberal gemenskap	19
2.3	Idealtyper, realism respektive liberalism	20
3	Resultat och analys	22
3.1	Regeringen Bildt 1992-1994	23
3.1.1	Syn på statens roll	25
3.1.2	Syn på allianser	25
3.1.3	Analys.....	25
3.2	Carlsson III 1995-1996, Persson I 1996-1998	26
3.2.1	Syn på statens roll	29
3.2.2	Syn på allianser	30
3.2.3	Analys.....	30
3.3	Persson II, 1999-2002	31
3.3.1	Syn på statens roll	34

3.3.2	Syn på allianser	34
3.3.3	Analys.....	34
3.4	Persson III, 2003-2006	36
3.4.1	Syn på statens roll	37
3.4.2	Syn på allianser	37
3.4.3	Analys.....	38
3.5	Reinfeldt I, 2007-2010	39
3.5.1	Syn på statens roll	39
3.5.2	Syn på allianser	39
3.5.3	Analys.....	39
3.6	Reinfeldt II, 2011-2014	40
3.6.1	Syn på statens roll	41
3.6.2	Syn på allianser	41
3.6.3	Analys.....	41
3.7	Löfven, 2015-2017	42
3.7.1	Syn på statens roll	44
3.7.2	Syn på allianser	44
3.7.3	Analys.....	45
4	Avslutning.....	46
4.1	Sammanfattning och resultat	46
4.2	Slutdiskussion.....	47
4.3	Uppslag till framtida forskning	48
5	Referenser.....	49
5.1	Tryckt material	49
5.2	Riksdagsprotokoll, utrikespolitiska debatter	50
5.3	Övrigt digitalt material	53

1 Introduktion

1.1 Inledning

Har ett skifte skett i svensk, säkerhetspolitisk debatt efter kalla kriget? Nato har återkommande blivit ämne för viss diskussion, men hur har egentligen sättet den politiska sfären talar om alliansanslutning förändrats?

I denna uppsats är ambitionen att bringa nytt ljus i ett brännande område. Frågan om säkerhetspolitiska utmaningar tycks just nu vara starkt aktuell såväl omvärldsmässigt som inrikespolitiskt i Sverige. Förhoppningen är att inomvetenskapligt kunna bidra till en mer principiell förståelse av hur förändringar inom den partipolitiska sfären kan te sig i ett relativt kort men formativt skede.

Att undersöka frågan om Natomedlemskap och svenska partier kan bidra till både specifik och generell förståelse av opinionsförändringar i ett ämnes- och tidsmässigt avgränsat men principiellt intressant fält. Med tanke på hur stor plats säkerhets- och utrikespolitiken tar på dagens politiska agenda finns därmed grunder för även en bred utomvetenskaplig relevans.

Utrikespolitiken är en speciell sfär. När det gäller utrikesfrågor ser förutsättningarna väldigt annorlunda ut jämfört med den så att säga vanliga inrikespolitiken. Regeringen har stora möjligheter att undanhålla vad man bedömer som alltför känslig information, med hänvisning till en faktisk sekretess - vilket innebär drastiskt speciella spelregler opposition kontra regering.¹

Ulf Bjereld och Marie Demker har gjort en åtskillnad mellan olika, till viss del parallella, politiska sfärer där svensk utrikespolitik utövas. Dels förekommer de mer partiinterna sammanhang där partikongresser eller motsvarande ger partiledningarna mandat att driva politik parlamentariskt.² Därutöver förekommer väljarnas inflytande som en aspekt, i form av hur de ser på utrikespolitiska frågor.³ Bortser man från den regeringssfär där faktisk policy och löpande beslut av större tyngd behandlas återstår därutöver den parlamentariska sfären.

Som Bjereld och Demker konstaterat ligger det i sakens natur att riksdagen rent krasst har särskilt begränsad politisk makt inom utrikespolitiska frågor.

¹ Bjereld, Ulf, och Demker, 1995 s. 121

² Bjereld, Ulf, och Demker, 1995 s. 81-87

³ Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, 1995 s. 39-42

Denna makt ska på området främst beröra ”godkännande av internationella avtal samt budgetfrågor”.⁴ Detta ska däremot inte förstås som att förutsättningarna för att bedriva utrikespolitik i riksdagen saknas. Opinionsbildning i kammaren blir här ett användbart verktyg tillika den chans man har att ta till vara på, menar Bjereld och Demker.⁵ Viss beröring mellan sfärer förekommer. Det som drivs i riksdagen har, som Bjereld och Demker konstaterat, oftast i sin tur en grund i de beslut som tagits på den mer interna nivån i form av exempelvis kongresser eller andra interna processer. Givet denna indelning blir det i denna uppsats den sistnämnda, den parlamentariska, som här kommer att studeras. Detta då det just i syftet ligger att utforska vad för sorts världssyn som representeras i samband med svenska alliansdebatten i riksdagen. Talarstolen blir en utmärkt arena att betrakta. Rentav är det eventuellt möjligt att se kammarinlägg som en sista fas för sfäerna, där strategisk överläggning har gjorts och partistämmobeslut klubbats.

Om man utgår från att utrikespolitik faktiskt är ett område kantat av särskilt allvar, och att detta innebär mer omtanke om vad som sägs, blir domänen intressant att se närmre på.

Konkret sett blir symbolen för detta här Natomedlemskap och motstånd respektive förespråkande. Något som i sammanhanget utrikespolitik blir intressant är normativa och deskriptiva synsätt på statens åtaganden och inte minst allianser som sådana. Vad grundar man sin syn på när man förespråkar, eller öppnar för, att betrakta alliansstrategiska vägval på ett nytt sätt? I motsatt riktning blir självklart det omvända av intresse. Vad för syn på hur staten bör agera internationellt - och varför - kommer till uttryck när man sedan argumenterar för att hålla fast vid dagens linje?

Realism och liberalism blir här de teoretiska verktyg som kommer att appliceras och detta görs genom idealtyper.

1.2 Tidigare forskning

I föregående delkapitel nämndes *Utrikespolitiken som slagfält* av Ulf Bjereld och Marie Demker. Som beskrivet var en slutsats där att politiska vinster inte traditionellt har bedömts vara så pass stora att frågan om att bryta neutraliteten setts som tillräckligt betydelsefull för att våga skapa politisk konflikt.⁶

I Statsvetenskaplig tidskrift nummer 2016/4 studerade Håkan Edström nyligen i en vetenskaplig artikel riksdagen och dess partier närmare utifrån realismaspekten. Han kom då fram till att realismen i varierande grad mellan partierna kommer till uttryck i riksdagens debatter men att det inte nödvändigtvis

⁴ Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, 1995 s. 117

⁵ Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, 1995 s. 124

⁶ Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, 1995 s. 225-238

vid en första anblick är påfallande utifrån betraktat.⁷ Edström tar där fram speciella begrepp, som representerar realism, och mäter dess kvantitativa förekomst i olika typer av riksdagsdebatter från millennieskiftet fram till 2014.⁸ En skillnad mellan den studien och min blir att min har som syfte att se till hur realism kommer till uttryck jämfört med liberalism i en mer avgränsad del av debatterna och att det alltså görs på ett mer kvalitativt plan. Dessutom är tidsomfånget inte samma, Edström räknar från millennieskiftet fram till 2014.⁹

När det mer generellt gäller teoribildning om aspekten mindre stater och hur man kan förhålla sig till allianser har israelisk-brittiske statsvetaren Efraim Karsch i sin *Neutrality and small states* bland annat fört resonemang om hur det logiskt sett borde antas irrationellt vilja vara neutral som mindre stat. Detta, utvecklar han, med tanke på att man därmed skulle antas bli särskilt exponerad genom att då inte tas i beskydd av så att säga någon av sidorna vid mer konfliktpräglade situationer. Hursomhelst gör Karsch även gällande att det ska finnas politiska skillnader vad avser neutralitetens betydelse mellan just mindre och större stater, där mindre stater gör vad de kan för att försöka hålla sig utanför krigföring medan det trots allt helt beror på de krigförandes agerande huruvida de sedan faktiskt kommer lyckas stå utanför eller inte.¹⁰

1.2 Bakgrund

"En mental dimension". Dessa ord tillskriver författaren och säkerhetspolitiska reportern Mikael Holmström den svenska neutralitetspolitiken. Holmström utvecklar med att bilden av att gå en mellanväg ideologiskt traditionellt har varit tänkt att inge svenska folket något slags känsla av trygghet.¹¹ Samtidigt var den transatlantiska länken länge så att säga mer utstakad i praktiken än den officiella neutralitetsretoriken förr gav uttryck för. Inte minst under statsminister Olof Palmes styre ska en beredskap för samverkan med USA vid framtida krigsscenarioer ha funnits tydligt överenskommen.¹²

I dag har Nato en för världen oerhört betydelsefull verksamhet igång dagligen och löpande, där en stor del av det som sker på ett vardagligt plan avser rent diplomatisk dialog. Nato kan beskrivas som en organisation som är både civil och militär till sin natur.¹³

⁷ Edström, Håkan, *Gömd eller glömd- Realism i den svenska riksdagsdebatten*, Statsvetenskaplig tidsskrift, 2016/4, Lund: Fahlbeckska stiftelsen, s. 555-559

⁸ Ibid, s. 534-535

⁹ Ibid, s. 555-559

¹⁰ Karsch, Efraim, 1988, s. 3-6

¹¹ Holmström, Mikael, 2012, s. 69

¹² Holmström, Mikael, 2012, s. 298-314

¹³ Bringéus, Krister, 2016, s. 125

När utrikesminister Anna Lindh (S) presenterade 2001 sade att den klassiska formuleringen om neutralitet, som Sverige var väl förknippad med, hade blivit inaktuell motiverade hon med att EU-inträdet lett till en ny verklighet. Alliansfriheten skulle däremot på intet sätt överges, men EU-medlemskapet gjorde en alltför klassisk neutralitetsformulering omöjlig att behålla, var budskapet då.¹⁴ Detta alltså redan 2001, sex år innan Sverige undertecknade Lissabonfördraget med gemensamma förpliktelser inom unionen för att ett år efter det officiellt uttrycka en solidaritetsförklaring i vilken beroendet av andra slutligen slogs fast än mer uttalat.¹⁵

Frågan om alliansfrihet, och neutralitet, har länge varit förekommande i svensk debatt och ser ut att ha hettat till vid några särskilda tillfällen. Bilden som framträder är dock intressant. Även om röster för ett svenskt Natointräde inte tycks ha saknats genom åren är området partipolitiskt intressant sett till aspekten om politisk förändring över tid. I dag 2017 är samtliga borgerliga partier förespråkare för ett svenskt Natomedlemskap¹⁶. På det sättet kan det framstå som en naturlig högerfråga. Varken Kristdemokraterna eller Centerpartiet stödde dock tanken på en anslutning före hösten 2015, då de båda partierna med få dagars mellanrum svängde till ett ja på respektive partistämman.¹⁷ Tidsmässiga skillnaden gentemot de två resterande borgerliga partier som hunnit före kan däremot inte beskrivas som dramatiskt stor. Det dröjde till 1997 års partistämman innan Moderaterna antog en skrivning om att medlemskap i alliansen kunde tänkas vara ett naturligt steg och då med förbehållet ”med tiden”.¹⁸ Två år senare tog Liberalerna beslut i medlemskapspositiv riktning. Beslutet ska ha varit skarpt och utan brasklapp, en aspekt innebärandes att Liberalerna i nutid har hävdad att de trots allt var först med att som svenskt parti vilja gå med i alliansen¹⁹.

Inom borgerligheten var alltså Moderaterna och Liberalerna relativt sett tidiga med att ta ställning, medan både Centerpartiet och Kristdemokraterna drygt femton år senare följde efter. På vägen dit hade Centerpartiet och Kristdemokraterna kommit att gå från att inte vara förespråkare alls till att åtminstone vilja se en förutsättningslös utredning som behandlade medlemskapets för- och nackdelar.²⁰

Blickar man tillbaka till så långt tillbaka som efter andra världskrigets slut var det enbart inom Moderaterna som en majoritet av ett svenskt partis sympatisörer ville se ett inträde i dåvarande Atlantpakten. Hos Liberalerna ville 38 procent gå med och intressant nog hade Centerpartiet till och med något starkare motstånd mot alliansen bland sina sympatisörer än Socialdemokraterna hade hos sina.

¹⁴ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 1-3

¹⁵ Hugemark, Bo, 2012, s. 9-10

¹⁶ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/nato-sa-tycker-partierna> Hämtad 17-04-19

¹⁷ <http://www.dn.se/nyheter/politik/kd-vill-att-sverige-gar-med-i-nato/> Hämtad 17-04-27, respektive <https://www.svd.se/centerpartiet-sager-ja-till-nato> Hämtad 17-04-27

¹⁸ Dahl, Ann-Sofie, 2014 s. 108-109

¹⁹ <https://www.svd.se/fp-fryser-krav-pa-natomedlemskap> Hämtad 17-04-27

²⁰ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20141558-onsdagen-den-11-februari_H20958 Hämtad 17-05-01

S-sympatisörerna mätte 17 procent för ja-sidan medan Centerpartiet enbart visade 13 procent.²¹

I modern tid har två utredningar som berört säkerhetspolitiska samarbeten för Sveriges del politiskt initierats. Hösten 2014 presenterade ambassadör Tomas Bertelman sin utredning *Försvarspolitiskt samarbete – effektivitet, solidaritet, suveränitet*, som beställts av den då nyss avgångna borgerliga regeringen. I denna landade Bertelman bland annat i att alliansfrågorna var principiellt viktiga inför framtiden och just därför borde utredas ytterligare för ökad klarhet.²²

En uppföljande utredning som ägnade betydande utrymme åt Natofrågan blev av när Krister Bringéus, även han ambassadör, tittade på frågan inom ramen för den försvarspolitiska uppgörelse den rödgröna regeringen slöt med Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna 2015²³. Denna, *Säkerhet i en ny tid* från hösten 2016, behandlade Nato som organisation, Finlandsaspekten, den amerikanska aspekten och tänkbara konsekvenser av ett medlemskap i form av för- och nackdelar. Bringéus betonade i kapitlet om Nato för svensk del att beslutet om att gå med eller inte just till sin natur är politiskt och ”kan inte utredas fram”.²⁴

1.3 Syfte och frågeställning

Frågeställningen för uppsatsen berör på vilket sätt synen på Natomedlemskap framkommit inom det parlamentariska arbetet: som partier betraktat det. För att ha verktyg till detta används liberalism och realism som idealtyper att applicera, vilket längre ner kommer att utvecklas.

Studien tar sin utgångspunkt 1992 och avslutas med material från 2017. Även om anspråk på att förklara en process i sig och belägga dess innebörd som sådan visserligen inte finns är ambitionen att kunna visa på förändringar som har ägt rum över tid. Detta genom att se till vilken syn som har präglat Natohållningarna för respektive mandatperiod. Syftet med studien är att på ett deskriptivt sätt karakterisera skiften mellan hur synen kommer till uttryck under olika mandatperioder när det gäller Natomedlemskap. Studien är komparativ i två bemärkelser. I första hand genom att i grunden jämföra mandatperioderna som sådana, för att se hur pass framträdande liberalism och realism kommer till uttryck. Därigenom framkommer det även naturligt hur partier skiljer sig över tid.

²¹ Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, 1995 s. 226-227

²² <http://www.regeringen.se/49bb69/contentassets/be336974c73f4664b88c57871b9b85ec/fo-2013b-forsvarspolitiskt-samarbete-effektivitet-solidaritet-suveranitet> Hämtad 17-04-14

²³ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ambassador-ska-utreda-forsvarssamarbeten> Hämtad 17-04-25

²⁴ Bringéus, Krister, 2016, s. 125

Frågeställningen för studien lyder: *givet perspektiven liberalism och realism: hur kan fyra svenska partiers syn på Natomedlemskap inom parlamentarisk miljö sedan 1992 betraktas?*

1.4 Metod och material

1.4.1 Metod

Då text kommer att stå i centrum bedöms ett kvalitativt tillvägagångssätt lämpligt, närmare bestämt i form av textanalys.

Ludvig Beckman har skrivit om åtskillnaden mellan beskrivande och förklarande idéanalys. Av vikt för området beskrivande idéanalys ska vara det material som jämförs i någon bemärkelse - med något annat. Här lyfts tidsperioder fram som något som innebär användbara mätmöjligheter. Det ska alltså vid denna typ av metod kunna handla om att såväl jämföra hur ett parti har förändrats i en fråga, men även om hur partier i sig förändrats över tid i en fråga.²⁵

Just en komparativ ambition finns här då det handlar om att genom det kvalitativa uttolkandet gå bortom de uttalade ställningstagandena om att vara för eller mot och att försöka se till förhållningssätten som träder fram bakom dessa ställningstaganden. För att uppnå detta kommer schematiskt att tas fram två idealtyper att ha som utgångspunkt vid själva analysdelen: realism och liberalism. Med schematiskt avses ett analyschema som mer precist avgränsar vad för delar av teorilitteraturen som ska ägnas uppmärksamhet.

Studien är en beskrivande idéstudie när det gäller uppfattning om världen och statens åtaganden internationellt, med glasögon som specifikt utgår från en fråga. Detta innebär att uppsatsen har en deskriptiv ansats och därmed försöker bringa klarhet i hur det förhåller sig - utan att för den sakens skull på ett mer långtgående sätt försöka förklara relationer i mer kausala bemärkelser.²⁶

²⁵ Beckman, Ludvig, 2007, s. 51-53

²⁶ Teorell Jan och Svensson, Torsten, 2012, s. 42-43

1.4.2 Om idealtyper

Av vikt vid användandet av idealtyper förutsätts särskilt två steg i processen. Ett analyschema blir ett första steg, där relevanta och konkreta utgångspunkter att undersöka teorin utifrån bestäms, för att utefter denna kunna ta fram själva idealtyperna. Detta kan komma till uttryck genom att de olika värdena som observeras pedagogiskt lyfts fram och jämförs med varandra. Dessa så kallade dimensioner som undersöks bör vara utvalda för att vara relevanta för sammanhanget. Bergström och Boréus har exemplifierat med hur statsvetaren Torbjörn Aronson i en avhandling skiljt mellan operativa och basala värden i det första steget. De menar dock att just det upplägget inte alltid behöver vara relevant vid idealtyper utan att något mer förenklade tappningar till och med kan vara att föredra.²⁷

Idealtyper ska vara ett effektivt sätt att just ta fram tydliga bilder av företeelser för att kunna åstadkomma användbara grunder för fruktbara kontrasteringar. Traditionellt använde Max Weber sina idealtyper för att kategorisera byråkratiska och ekonomiska system, medan det nu i modern tid kan vara lämpligt just vid förståelsen av idéer. Framför allt ligger en viktig poäng i hur de ömsesidigt ska vara uteslutande. Detta innebär helt enkelt att det ingår i metodens premisser att det inte rimligen ska gå att kategorisera något som tillhörande mer än en idealtyp. Att idétraditioner bryts gentemot varandra på detta sätt ska inte förstås som att det som jämförs behöver ligga långt från varandra idémässigt för att det ska finnas en mening med metoden. Tvärtom kan det just framkomma distinktioner mellan idéströmningar till viss del hemmahörandes inom samma fält. Bergström och Boréus exemplifierar med hur förekomsten av olika typer av förgreningar av en huvudideologi kan jämföras.²⁸

En vinst med att i arbetet tillämpa idealtyper ska även vara att de lämpar sig väl för att hitta nyanser i framställningen när jämförelser görs: ett fall skulle kunna visa sig ligga nära själva idealtypen, medan ett annat mer tydligt stämmer in.

Aspekten att vara uteslutande behöver som tidigare ovan nämnt inte heller innebära att likheter inte får finnas mellan idealtyper. Poängen är däremot att skiljelinjen som drar en gräns i sak ändå behöver vara tillräckligt tydlig för att idealtyperna just ska leva upp till att vara gentemot varandra uteslutande. Det blir således lämpligt att därmed ha klar utgångspunkt i vad ett fenomen kan tänkas innebära draget till sin spets.

Bergström och Boréus betonar även hur det vid konstruerandet av idealtyper inte omfångsmässigt behöver finnas en lika stor ”mängd” idéer att utgå från i alla fall. En inriktning kan till sin natur ha en mer utvecklad syn på något, medan en annan har en mer begränsad.²⁹

²⁷ Bergström och Boréus, 2012, s. 150-151

²⁸ Bergström och Boréus, 2012, s. 150

²⁹ Bergström och Boréus, 2012, s. 152

På temat idealtyper har Bergström och Boréus även betonat att det i analysarbetet rimligen handlar om att se till var mest påfallande likheter med idealtyperna ifråga kan uppfattas hos det som observeras. Det ska alltså inte handla om absoluta kriterier som måste uppfyllas för att ett studieobjekt ska antas vara mest lik en viss idealtyp.³⁰ Med bakgrund i detta kommer i mitt analysarbete alltså själva strömningarna mot själva idéerna, eller avsaknaden av sådana, att observeras för karakteriseras. Även om alla ”punkter” från idealtyperna inte kan avkrävas för att det ska vara möjligt att bocka av hemhörighet i en box är det självklart viktigt att brytpunkten för att bli inkluderad inte blir alltför vag. Visst fog måste alltså finnas för att en idé ska bestämmas som bärandes på ett visst idégods. Om förekomsten av positiv syn på något så allmänt sett vagt som samarbete exempelvis nämns i en idealtyp och även visar sig förekomma i ett anförande i riksdagen blir detta faktum alltså ensamt inte skäl nog för att mena att den idealtypen vore aktuell att bestämma.

1.4.3 Materialdiskussion

Då utgångspunkten för studien är den syn politiken i form av partierna som sådana ger uttryck för tycks ett förhållningssätt där primärmaterialet utgörs av rena, egna ställningstaganden ändamålsenligt. För att gå i linje med att det som undersöks blir just själva politiken ser rena anföranden från riksdagen ut att vara ett bra sätt att ta sig an uppgiften. Dessa är dessutom noggrant och exakt nedtecknande och finns konsekvent tillgängliga över tid.

På detta sätt blir de politiska företrädarna, riksdagsledamöter och ministrar, representanter för partier och för politiken i sig. Med tanke på att de formellt företräder parti och svenska folket på nationell nivå, och får förmodas förväntas driva partipolitik utefter centralt tagna beslut, ter det sig därmed rimligt att försöka förstå något större om idéer och dess innebörd utifrån det de säger.

Med ett kvalitativt textfokus blir det i denna uppsats alltså anföranden i parlamentarisk miljö som jag kommer att utgå från som empiriskt material. Dessutom kan just fokuset på ställningstaganden som de kommer till uttryck innebära fördelar när det gäller tydlighet vid jämförande då det blir forskningsmässigt rättvist partier emellan och konsekvent att jämföra den hållning som finns för respektive parti.

Vid varje kalenderårs början hålls en längre utrikespolitisk debatt i plenum, som inleds med att utrikesministern presenterar utrikesdeklarationen varpå debatt i form av opponering, instämmanden eller rena kommentarer följer.³¹

³⁰ Bergström och Boréus, 2012, s. 154-155

³¹ <http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/riksdagens-uppgifter/utrikespolitiken/> Hämtad 17-04-27

Genom att ha detta material som empirisk källa tas inte enskilda politikernas uttalanden från andra sammanhang eller i övrigt opinionsbildande tal i beaktande. Inte heller kommittéer, arbetsgrupper, partistämmor eller annat inom partiernas egna verksamheter blir därmed heller aktuellt att se närmre på. Inte heller hela debatterna som sådana kommer att analyseras närmre i ett större perspektiv, utan givet frågeställningen är det bara det som behandlar Nato-medlemskap som blir aktuellt.

Valet av de årligen återkommande utrikespolitiska debatterna i plenum utgör ett välvägt val av studieobjekt. Det är konsekvent i den mån att samtliga partier i riksdagen har möjlighet att gå upp. I och med att aktuell utrikesminister i regel ”slår fast” regeringens syn i Natofrågan genom den så kallade utrikesdeklarationen förekommer därpå inlägg med synpunkter. Något som just i stor utsträckning åskådliggör var de olika partierna står i frågan men också hur de argumenterar för denna syn.

Frågan om Nato behandlas visserligen inte enbart vid de utrikespolitiska debatterna utan även vid andra sammanhang i riksdagen. Vid själva partiledardebatterna kan ämnet komma att lyftas och även specialtillfällen förekommer. Exempelvis hölls så sent som september 2016 en särskild säkerhetspolitisk debatt i riksdagen, begärd av Liberalerna.³² Materialmässigt kommer dock inte sådant att tas i beaktande, även om det är högst närliggande. Detta eftersom det skulle öppna för tydliga risker för godtycklighet i urval, då det är mer svåröverskådligt att bedöma vilket material som i så fall skulle tillämpas och inte. Genom att hålla sig till enbart de utrikespolitiska februaridebatterna från kammaren blir den empiriska grunden åtminstone något konsekvent.

En tänkbar invändning mot materialurvalet skulle kunna vara att fördelningen av hur och hur ofta partiernas företrädare går upp påverkar utsikterna när det gäller att göra rättvisa jämförelser. Chanserna att gå upp och argumentera är visserligen så att säga lika för alla partier, om man bortser från att innevarande utrikesminister inleder själva debatten. Samtidigt är det ett krasst faktum att alla partier inte är lika aktiva i att gå upp i Natofrågan. Vid en blick på materialet är det tydligt att en del partier dominerar i frågan medan andra har mycket mindre framträdande roller. Från år till år kan det se olika ut. Detta påverkar givetvis möjligheterna att göra så konsekvent direkta jämförelser som möjligt i rent bokstavig mening. Dock är det just över tid jämförelser mellan partiernas frågor som tyckas bli intressant: det torde vara av intresse i sig att se vilka typer av förändringar som har ägt rum inom denna relativt korta tidsperiod. Ludvig Beckman menar exempelvis att det centrala för att kunna ägna sig åt beskrivande idéanalys är tydliga mätpunkter.³³ På det sättet kan just de utrikespolitiska debatterna som sådana sägas vara själva mätpunkterna och i andra hand själva partierna.

³² <http://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/2016/sep/22/aktuell-debatt-om-sveriges-sakerhetspolitiska-situation/> Hämtad 17-04-27

³³ Beckman, Ludvig, 2007, s. 51

Detta alltså oavsett om samtliga jämförda partier skulle ha fått en förändring observerad sett till exakt samma tidsspektrum. Dessutom: även om urvalet exempelvis hade tillägnats mer partiinterna program hade det även då varit svårt att göra exakta jämförelser i skarp bemärkelse då sådana stämmor äger rum olika år för olika partier och inte alltid behandlar samma sakfrågor. Att ett exakt samma antal Natoinlägg inte förekommer från varje parti varje år det diskuteras behöver därmed inte vara ett direkt hinder för att göra analys med utrikespolitiska debatter som utgångspunkt.

1.5 Begreppsdefinitioner och ordanvändning

Med borgerliga, i olika böjningar, åsyftas de partier som i koalition regerade Sverige 2006–2014, och för närvarande agerar del av oppositionen.

I regel syftar ”alliansen”, med gemen, i uppsatsen på just själva alliansen Nato. Det kan dock, inte minst i teoridelen däremot även syfta på mer generella förhållningssätt kring militärt alliansbygge historiskt och teoretiskt.

Genomgående kommer just nu aktuella partinamn att tillämpas. Alltså kommer Liberalerna att användas som benämningar även när partiet beskrivs från äldre kontexter. Detta gäller däremot givetvis inte i fall som rör direkta citat och omnämningar som kan komma att göras. I sammanhang refererande till äldre tid kan Liberalerna exempelvis komma att benämnas som Folkpartiet, men då enbart i fall där företrädare blivit direkt apostroferade eller själva uttalat ordet.

Liberalism och realism syftar genomgående på de teoretiska förhållningssätten inom skolan om internationella relationer, och alltså aldrig på att göra anspråk på att vara ideologiskt liberal i största allmänhet eller att ha ett realistiskt förhållningssätt i mer vardaglig bemärkelse.

En rent språklig kommentar är att Nato skrivs i uppsatsen som Nato när det rör rent löpande brödtext på svenska, på det sätt bland annat TT föreslår³⁴ men kan komma att i enstaka fall ändå förekomma med versaler när det rör faktiska direktcitat och liknande.

³⁴ <https://tt.se/tt-spraket/> Hämtad 17-03-11

1.6 Diskussion om avgränsningar för studien

Säkerhetspolitik är ett brett område och alliansdebatten en del därinom. Men även Nato är inom svensk politisk debatt ett stort område i sig. En del av den politiska debatten kan beröra alliansen utan att därmed trycka på medlemskapsaspekten. Det kan röra sig om att Nato nämns i förbifarten eller att politiska beslut visserligen berör både Nato och Sverige starkt men ändå inte aktualiserar medlemskap. Ett exempel på det sistnämnda skulle kunna vara så kallade värdlandsavtal mellan Sverige och Nato och partnerskapsprogram vi verkar i eller - i dåtid - sägs bör ingå i. Dessutom kan ämnet Nato diskuteras i större och mer kommenterande sammanhang, som att förhållningssätt till alliansens omfattning eller baltiska staters eventuella medlemskap dryftas. Även sådant och annat därutöver ligger utanför ramen för denna studie och kommer därmed lämnas därhän. Med andra ord kommer inte sådant som debatter om värdlandsavtal eller partnerskapsprogram att beaktas.

Dock kan ändå sådana frågor komma att lyftas och kommenteras i anslutning till att frågan om alliansfriheten diskuteras. Det kan handla om att med bakgrund i resonemang om tidigare erfarenhet av medverkan i partnerskapsprogram landa i resonemang om svenskt medlemskap. I sådana situationer finns det självklart inte anledning att bortse från inläggen.

Särskilt viktigt att här betona är hur det är Nato och inte alliansaspekten som utgör kvalificeringsurvalet vid riksdagsprotokollen när denna utsovringsprocess görs. Ett sådant påpekande kan tyckas märkligt, när en allians åsyftas är det trots allt mer eller mindre ofrånkomligen tal om Nato. Samtidigt framkommer det i riksdagsprotokoll att resonemang förs där man inte landar i slutsatser om Natomedlemskap för svensk del men ändå berör alliansaspekten för Sveriges del. För att konkretisera med ett exempel: vid den utrikespolitiska debatten 1992 för riksdagsledamoten Daniel Tarschys (L) ett resonemang om hur svensk alliansfrihet visserligen ska ha varit av godo sett till dåtid men att en förnyad syn nu är aktuell och att europeisk gemenskap i samband med EU-inträde då har en roll.³⁵ Ett sådant fall tas alltså inte med i studien, då det är tydligt att alliansfriheten visserligen kommenteras men att svenskt Natomedlemskap ändå inte berörs. Om vi ponerar att ett inlägg å sin sida skulle utgå från EU och därutifrån utmynna i säkerhetspolitiska överväganden om att en förlängning av denna även borde innebära medlemskap i Nato hade det däremot självklart tett sig naturligt att inkludera.

Sammanfattningsvis kommer det som tydligt berör Natomedlemskap direkt eller på ett sådant sätt att det framgår att det är Nato det rör sig om när det talas om allianstillhörighet att tas i beaktande.

³⁵ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1991/92:70, 26 februari 1992, s.

Tidsmässigt görs en avgränsning innebärandes en starttid från 1992 års utrikespolitiska debatt fram till 2017 års. Inom ramen för denna tidsperiod ändrar sig, som beskrivits i denna uppsats bakgrundsdel, samtliga borgerliga partier när det gäller hållning i Natofrågan, till att förespråka svenskt medlemskap. Startpunkten är vald för att just kunna ta utgångspunkt mellan brytpunkten kalla kriget och EU-inträde. Det finns olika sätt att definiera kalla kriget och när dess slut kan sägas ha ägt rum. Wilhelm Agrell menar att åren 1989-1992 innebar de år då blockupplösningen avslutade sin sista fas och att världen och Europa därmed gick in mot en ny värld med uttalade försök till nya förhållningssätt³⁶. Med utgångspunkt i detta blir min bedömning att 1992 blir ett ändamålsenligt startår. Den sista debatt som behandlas är 2017 års, vilket avgränsningsmässigt innebär att en tillförlitlighet kan sägas göra sig gällande då ytterligare förändringar är svåra att tänkas ha ägt rum.

Som tidigare antytts inkluderas inte samtliga riksdagspartier i undersökningen. Denna avgränsning baseras på olika skäl. Till att börja med har inte uppsättningen partier varit samma under denna tidsperiod vilket gör att överblickbarheten blir svår. Därmed inkluderas som ett första konstaterande endast partier som har haft mandat i riksdagen hela valda perioden i undersökningen. Vidare kommer fokus att ligga på de borgerliga partierna. Detta eftersom utrymmet innebär att en viss avgränsning i det material som behandlas bör göras och då är min övertygelse att en prioritering bör göras av de partier där en konstaterad förändring har ägt rum rent sakpolitiskt. Vänsterpartiet och Miljöpartiet är inte i sammanhanget ointressanta. I debatterna kan konstateras att de återkommande går upp och för resonemang. Någon sakpolitisk förändring i frågan har däremot rent krasst inte ägt rum, varken under tidsperioden eller i övrigt. När utrymmesmässiga skäl föreligger väljs dessa således bort. Socialdemokraterna, som ett parti som har haft en klar dominans när det gäller att inneha regeringsmakten och med anspråk på att vara statsbärande, blir relevanta att inkludera. Som omnämnt i bakgrundsdelens har även socialdemokratin till viss del gjort förändringen att inte längre tala om neutralitet, om än inte på ett sådant sätt att man gått till att helt överge mer principiella hållningar om allianstillhörighet.

Jag har i tidigare delar gjort antydningar om att alla partier inte intar en lika framträdande roll som de mer dominerande i Natofrågan i de utrikespolitiska debatterna. Detta gäller i hög grad Kristdemokraterna. Vid en sammantagen överblick står det klart att Kristdemokraterna inte är särskilt aktiva över huvud taget i att gå upp och argumentera för eller mot Nato. Vid överblick blir det påfallande att Moderaterna, Socialdemokraterna, Centerpartiet, och Liberalerna i en helt annan utsträckning går upp och håller anföranden. I bred bemärkelse kan Centerpartiet självklart inte representera Kristdemokraterna här, men då det faktiska materialet gör det svårt att analysera Kristdemokraterna är tanken att inkludandet av Centerpartiet åtminstone innebär att ett mindre borgerligt parti som faktiskt har svängt i medlemsfrågan förekommer i studien.

³⁶ Agrell, Wilhelm, 2016, s. 77-85

1.7 Uppsatsens disposition

Efter denna introducerande del tar själva studien som sådan vid. I den härnäst kommande teoridelen presenteras aktuell teori i två delar, en för realism och en för liberalism. I slutet av teoridelen formas de två idealtyperna utifrån denna teori.

Där kommer även konstateras att de två utgångspunkterna att betrakta teorin och empirin utifrån är synen på statens roll och synen på allianser.

När den analytiska delen därefter tar vid kommer idealtyperna att appliceras på och jämföras med relevanta delar av det som har sagts i riksdagens utrikesdebatter. Upplägget kommer där att vara att Natomedlemskapsaspekterna i debatterna först presenteras, så att det urvalet blir tydligt. Därefter bedöms hur och var just synen på statens roll och synen på allianser förekommer i debatterna. Att dessa moment är med bidrar förhoppningsvis till en tydlighet om hur forskningsprocessen har gått till när sedan analys med själva idealtyperna görs, på det som framkommit i metoddelen.

Slutligen äger i det avslutande kapitlet en sammanfattande diskussion rum och därefter ges förslag på vidare forskning.

2 Teori

2.1 Realism

Makt och dess koncentration, eller spridning, tycks vara något av en grundläggande hörnsten när det gäller realistisk teori inom internationella relationer. Närmare bestämt ska stormakters omfattning och dess antal inom det internationella systemet vara av avgörande betydelse för förståelsen av den realistiska ingången. Här uppenbaras det centrala begreppet polaritet, som preciserar hur pass stabilt ett visst internationellt system kan sägas vara. I denna kategori bestäms ordningar utifrån vilken typ av polaritet som är aktuell i respektive fall, exempelvis innebär bipolära ordningar att det förekommer två stormakter medan multipolär betyder att ytterligare flera existerar parallellt.³⁷ Värt att klargöra här är hur polaritetsbegreppen som sådana inte tycks vara förekommande enbart inom den realistiska skolan utan inom studiet av internationella relationer i stort.

Realistiske teoretikern Hans J. Morgenthau har hävdad att följden av maktsträvan som stater utövar är att maktbalans uppstår.³⁸ Just vägvalet att verka för balans i alliansavseende genom att antingen kvarstå utanför en dominerande allians genom att ingå i koalition eller stå utanför - eller att snarare försöka ansluta sig till det starka blocket är återkommande inom teorin. Det starka blocket ses i det meningen som det förmodat vinnande.

Morgenthau har även hävdad att maktbalans blir en viktig komponent för att sanktioner på den internationella arenan ska kunna utövas på effektivt sätt.³⁹

³⁷ Hall, Martin, ur kapitlet *Realism*, i antologin *Internationella relationer*, Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas (red.) 2014, s. 59

³⁸ Jütersunke, Oliver, kapitlet *Image of Law*, i antologin *Realism reconsidered The Legacy of HANS J. MORGENTHAU in International Relations*, Williams, Michael C (red.), 2007, s. 107-108

³⁹ Jütersunke, Oliver, kapitlet *Image of Law*, i antologin *Realism reconsidered The Legacy of HANS J. MORGENTHAU in International Relations*, Williams, Michael C (red.), 2007, s. 107

2.1.1 Balansupprätthållande kontra bandwagoning

Kenneth N. Waltz tar upp dessa nyss nämna, möjliga förhållningssätt som tydliga motsättningar. När det gäller svagare stater kan, menar Waltz, verkande inom en allians bli ett sätt att tas under beskydd av de mer dominerande staterna. Detta givet att alliansen är den så kallat framgångsrika parten i situationen. Att söka sig till vinnande allianser som mindre stat går under benämningen *band-wagoning*. Waltz problematiserar även i sammanhanget att det inte behöver vara enbart en fördel för en koalition att uppfattas som så pass attraktiva att man drar till sig nya stater, då detta även kan provocera fram reaktioner från annat håll.⁴⁰ Detta eftersom strävanden efter en allt större och växande andel av globala maktkakan ska kunna innebära en mobilisering från annat håll som effekt, vilket i så fall skapar nya koalitionssammanslutningar som i sin tur kan göra anspråk på att försöka röra sig mot hegemonisk kontroll. Något som alltså, givet att det blir effekten, just skulle öka spänningarna - vilket försvårar chanserna till en ökad egen makt för staten som ägnar sig åt bandwagoning. Med andra ord ska det, utifrån detta synsätt, vara av vikt i sig - och alltså en mycket betydelsefull sådan - att bevara en ställning i systemet. Därmed tycks så även icke-förändringar maktbalansmässigt kunna betraktas som en vinst för en stat i förhållande till andra.⁴¹

Ytterligare en aspekt Waltz har tagit upp som kan tala för att ägna sig åt så kallat balanserande är attityden att helt enkelt inte över huvud taget kasta sig i maktbalansspelet och att därmed också få en mer oviss framtid när det gäller överlevnad. Denna ovissheten kan alltså däremot upplevas som trygg jämfört alternativen. Det blir en fråga för staten att bedöma vad som i situationen ses som säkrast.⁴²

Som beskrivet ovan står, som det realistiska perspektivet beskriver det, mindre stater alltså inför ett val mellan att åka med på en triumfvagn eller försöka upprätthålla en fortsatt balans mot det som utifrån statens ögon ses som ett (möjligt) hot. Värt att här tydliggöra är hur principen om så kallad balansering alltså innebär att låta för en själv gynnsamma positioner kvarstå eller att söka sig till de mindre starka i maktsammanhang.⁴³

Stephen M Walt, även han realistisk teoretiker, menar att band-wagoning som förhållningssätt blir mer sannolikt och lämpligt för just mindre stater som därmed inte besitter någon större förmåga att själv påverka utgången i olika scenarier. I linje med detta ska även svagare stater ha lägre maktanspråk än större och starkare stater, som kan ha mer geopolitiskt långtgående intressen.⁴⁴

⁴⁰ Waltz, Kenneth N, 1976, s. 126

⁴¹ Mearsheimer, John, J, ur texten *Reckless states and realism*, ur antologin *Realism and World Politics*, Booth, Ken (red.), 2008, s. 126

⁴² Waltz, Kenneth N, 2001, s. 205

⁴³ Kinsella, David, Russett, Bruce, och Starr, Harvey, 2013, s. 79

⁴⁴ Walt, Stephen M, 2002, s. 29-31

Även om förhållningssätten här alltså tydligt går åt olika håll tycks två gemensamma nämnare finnas, utmärkande för realismen. Det är tal om en statscentrerad strategi där det är tydligt att det är vad som just nu bedöms gynna staten som står i centrum och för båda vägvalen ser det ut att handla om den egna makten som staten har. Waltz menar exempelvis att en stat kan ha som primär intention med verksamhet inom en allians att främja eget politiskt inflytande. Vidare konkretiserar han detta med att hävda att Nato som allians efter kalla kriget i stort ska ha blivit ett forum för USA att bibehålla och utveckla amerikanskt inflytande över utrikes- och försvarspolitisk agenda i Europa.⁴⁵

Hursomhelst lyfter Waltz även hur det i en allians blir ett ofrånkomligt faktum att starkare stater kan, med tanke på styrkeförhållanden, ha lättare att få genomslag för önskad policyriktning.⁴⁶ Waltz har på temat betonat att oavsett hur en allians är uppbyggd, vilka den innehåller och hur välfungerande den är, ska det främst handla om omvärlden snarare än alliansen som avgör hur pass bestående den egentligen blir vid skarpt läge.⁴⁷

2.1.2 Realistiska principer

Tidigare nämnde Morgenthau har gjort anspråk på att i någon mån fånga in ett slags realismens essens, som han betraktade det. Detta genom principer som går ut på: oföränderliga och objektiva lagar, intressestyrda personer som styr statsledningar - där intresse ses som makt, konstaterandet att framgångsrik politik inte nödvändigtvis behöver vara moraliskt bra i rent normativ mening, avsaknaden av universell moral, samt politikens spelplan som en egen sfär med intresse i form av makt som det särskiljande för sfären.⁴⁸

I stort godtog även Waltz dessa principer, men med den skillnaden att Waltz istället betonade staten som enhet, snarare än personer som ju styr den. Det rör sig inte, enligt Waltz, om en oföränderlig mänsklig natur utan alltså om ett större enhetssystem av stater där ordningen i världen kan ses som en helhet och struktur.⁴⁹ Det statscentrerade perspektiv som präglar realismen som teoretiskt perspektiv tycks därmed alltså komma till uttryck än mer renodlat hos Waltz.

⁴⁵ Waltz, Kenneth, N, 2008, s. 207-208

⁴⁶ Waltz, Kenneth, N, 2008, s. 211

⁴⁷ Waltz, Kenneth, N, 2008, s. 44-45

⁴⁸ Hall, Martin, ur kapitlet Realism, i antologin *Internationella relationer*, Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas (red.) 2014, s. 55

⁴⁹ Hall, Martin, ur kapitlet Realism, i antologin *Internationella relationer*, Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas (red.) 2014, s. 56

2.2 Liberalism

Grundläggande inom det liberala sättet att betrakta internationella relationer är en tro på mänsklighetens förmåga att utvecklas, inte bara sett till människor utan just på den internationella scenen. Framför allt grundar sig perspektivet vidare i att se till just människorna och vikten av att individuella rättigheter respekteras. Denna tro på god utveckling ska däremot inte förstås som en syn på världen som i sig trygg. Tvärtom har David Kinsella, Bruce Russett, och Harvey Starr lyft fram hur även de liberala företrädarna konstaterar att världen trots allt är en farlig plats som inte går att forma till bästa möjliga form på mekaniskt sätt.⁵⁰

Även om det liberala perspektivet i alls inte lika stor utsträckning som realismen betonar staten när det gäller aktörsperspektivet tillmäts den en stor betydelse även här. En skillnad ska däremot vara hur man inom liberalismen erkänner betydelsen hos andra aktörer även oberoende av själva staternas agerande.⁵¹

Liberalismen erkänner förekomsten av hierarkier i internationella sammanhang. Ett resonemang som har förs fram av liberala teoretikerna Paul Musgrave och Daniel H. Nexon går däremot ut på att det faktum att en stat finns högre upp i en hierarki än en annan inte ska innebära att den enes makt över den andre bör tillmätas alltför stort värde inbördes. Som exempel lyfter de hur relationerna inom Nato naturligt innebär att USA visserligen har en särskild roll och rent krasst befinner sig över övriga alliansmedlemmar hierarkiskt betraktat. Detta ska däremot inte innebära att den amerikanska staten i någon mening faktiskt styr över övriga medlemsstater.⁵²

2.2.1 Interdependens

För att försöka karakterisera det globala samarbete som sker världen över används inom liberal teori begreppet interdependens. Det ska innebära ett utvecklat och ömsesidigt beroende av varandra, stater emellan där dessa utvecklas av varandra i olika avseenden.⁵³ Robert Keohane och Joseph S. Nye har kontrasterat interdependensen just mot realismens klassiska maktbegreppsdiskussion, där makt

⁵⁰ Kinsella, David, Russett, Bruce, och Starr, Harvey, 2013, s. 22-23

⁵¹ Kinsella, David, Russett, Bruce, och Starr, Harvey, 2013, s. 25

⁵² Musgrave, Paul., Nexon, Daniel H., *States of empire*, ur antologin *Liberal World Orders*, Dunne, Tim och Flockhart, Trine (red.), s. 212-213

⁵³ Ericson, Magnus, kapitlet *Liberalism*, i antologin *Internationella relationer*, Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas (red.), 2014, s. 72-73

kan ses som ett nollsummespel. Interdependens ska snarare fånga in hur konflikter kan tänkas börja förekomma i nya skepnader och möjligen till och med komma att minska. Keohane och Nye betonar även att interdependens bland annat kan syfta till hur olika länders utrikespolitiska och militära samarbeten vävs samman genom samarbete. Detta inte minst på grund av den rena ineffektivitet det innebär jämfört med samordning tillsammans med andra.⁵⁴ Samtidigt poängterar de hur teorin om interdependens och dess förtjänster på inget sätt skulle motsäga att det trots allt är enskilda stater som huvudsakligen kvarstår som nyckelaktörer även när gäller det arbete som sedan utförs genom mer transnationella arrangemang. Med det sagt ska en helt ny typ av så kallade internationella ”styren” ha aktualiserats. Här exemplifieras gränsöverskridande samarbete för säkerhet och mot brottslighet som sådana fall.⁵⁵

Philip A. Reynolds och Robert D. McKinlay betonar det ömsesidiga beroendet stater emellan när det gäller interdependensbegreppets innebörd. De lyfter i detta sammanhang att det i just Natokontext på ett plan visserligen kan ses som att stater utan kärnvapen i någon mån blir beroende av medlemmar som USA. I grunden ska interdependensen däremot ändå vara gällande åt så att säga båda håll. Reynolds och McKinlay utvecklar med att beskriva Nato som ett uttryck för interdependens där även en större aktör, i detta fall USA, också i sin tur blir beroende av de andra då de som stater ingår i en manöverutrymmesreglerande förbindelse. Samtidigt klargör de även att något helt symmetriskt förhållande i fall där interdependens förkommer inte är aktuellt. Att en större stat exempelvis skulle ha en mer dominerande roll och rentav ett något större inflytande än andra blir därmed ingen motsägelse mot interdependensens kärna. Beroendet gentemot varandra ska således inte ses som strikt i den meningen att det naturligen är helt jämbördigt för den sakens skull.⁵⁶

En viktig aspekt i sammanhanget är att teorin om interdependens inte ska ses som något som direkt står i motsättning mot mer militära aspekter. Interdependens ska rentav även kunna gälla militärt, exempelvis tar Robert O Keohane och Joseph S Nye upp hur attacker mot allianser med kärnvapen bli mer riskabla att utöva då kärnvapen i sig innebär en stark faktor i militärstrategiska sammanhang. På det sättet ska även, argumenterar de, interdependens kunna förstås som något som i detta fall mer eller mindre uttalat avskräcker från hotfullt agerande. I detta sammanhang betonar de hursomhelst att militär verksamhet som ett sätt att försöka nå egen säkerhet i grunden är dyrt och kantat av osäkerhet.⁵⁷

⁵⁴ Keohane, Robert O, och Nye, Joseph S, 2001, s. 7

⁵⁵ Keohane, Robert O, och Nye, Joseph S, 2001, s. 260

⁵⁶ Reynolds, Philip A., och McKinlay, Robert D, i antologin *Power, Capabilities, Interdependence Problems In The Study of International Influence*, Goldmann, Kjell och Gunnar Sjöstedt (red.), 1979, s. 143-146

⁵⁷ Keohane, Robert O, och Nye, Joseph S, 2001, s. 24-25

2.2.2 Liberal gemenskap

Signifikant för det liberala perspektivet på internationella relationer är den normativa innebörden av hur viktigt det är med värnandet av mänskliga och demokratiska rättigheter.⁵⁸ Denna värdemässiga säregenhet ska vidare utgöra grunden för vad som kan ses som lite av en liberal familj, bestående av länder som är liberala demokratier, och därmed bidrar till en stabil tillvaro.⁵⁹

John Doyle menar att det liberala svaret på de säkerhetsutmaningar som trots allt råder måste vara att tillsammans med övriga liberala stater verka för fred genom att försvara denna liberala gemenskap. Försvar ser här ut att vara ett nyckelbegrepp. Här kommer allianser som Nato in i bilden. Just Nato nämns uttryckligen av Doyle som viktig för syftet och han menar att liberala stater starkt borde uppbacka alliansen såväl principmässigt som ekonomiskt.⁶⁰

Visserligen ska fred vara ett liberalt mål att eftersträva och ett värde man lägger tonvikt vid. Samtidigt, har Doyle tydliggjort, kan inte freden ses som en garant vid en liberal tillvaro, utan just som ett eftersträvansvärt mål. Däremot blir friheten för själva människorna något som ska gå hand i hand med liberal utveckling.⁶¹ När det gäller fred och liberalism blir två teser viktiga: liberala stater ägnar sig inte åt krigföring mot varandra men har fortfarande en benägenhet att, tillsammans, kriga mot andra stater som är icke-liberala.⁶²

Demokratin har inom traditionell liberal teoribildning inom internationella relationer kommit att utgöra ett av de mer centrala begreppen. Dess kraft blir i liberal gemenskap och ordning så pass stark att flera liberala teoretiker lyft fram dess innebörd som något som bör försöka spridas vidare och därtill vara att betrakta som såväl mål som medel. Medel i avseendet att demokrati institutionellt bidrar till en fredlig och god ordning i stort och som ett mål med betoning av egenvärdet att försöka uppnå och maximera utspridningen och förekomsten av demokratiskt präglad politik.⁶³

Stefano Guzzini talar om den liberala världsordningen, som just sägs bestå av liberala stater i samverkan där de moraliska värdena har en betydelsefull roll att fylla. Denna samverkan ska vara ett medel utifrån vilket individen gynnas.⁶⁴

Som en särskild nutida, förgrening inom liberalismens IR-teoribildning förekommer det kosmopolitiska perspektivet. Där betonas idén om en liberal gemenskap än starkare och en än tyngre syn på en värld i utveckling förekommer. Nationalstatens roll betonas i det sammanhanget även än mindre.⁶⁵

⁵⁸ Macmillan, John, kapitlet Liberal internationalism, i *antologin International Relations Theory for the Twenty-First Century*, Griffiths, Martin (red.), 2007, s. 32

⁵⁹ Doyle, Michael W, 2012, s. 145

⁶⁰ Doyle, Michael W, 2012, s. 156-157

⁶¹ Doyle, Michael W, 2012, s. 162

⁶² Doyle, Michael W, 2012, onummerat försättsblad

⁶³ Hobson, Christopher, och Kurki, Milja, Democracy promotion, ur antologin *Liberal World Orders*, Dunne, Tim och Flockhart, Trine (red.), 2013, s. 195-197

⁶⁴ Guzzini, Stefano, *Liberal International order*, ur antologin *Liberal World Orders*, Dunne, Tim och Flockhart, Trine (red.), 2013, s. 254-255

⁶⁵ Beardsworth, Richard, 2011, s. 16-17

2.3 Idealtyper, realism respektive liberalism

Här kommer idealtyper utifrån den i föregående delkapitel presenterade litteraturen att tas fram. Ett mer utförligt resonemang om idealtyper återfinns i metoddiskussionen avsnitt 1.4. Här nedan presenteras en tabell där resultatet av att konstruera de två idealtyperna framträder.

Två värden används för att med hjälp av det befintliga materialet ta fram det för sammanhanget relevanta.

Som framgår nedan är det tal om statens roll, respektive syn på allianser. Dessa värden är valda för att så ändamålsenligt som möjligt kunna fånga in essenserna i de två idealtyperna och för att i nästa moment, analysen, kunna appliceras på det empiriska materialet. Syn på statens roll och syn på allianser blir då aspekter som tydligt framträder i den presenterade teorilitteraturen, samtidigt som det därefter senare blir möjligt att i en analysdel titta på partiernas ställningstaganden med dessa dimensioner i åtanke. Dimensionerna blir alltså i nästa kapitel, 4, viktiga eftersom det då blir de som analytiskt används för att mer precist ta fram hur Natomedlemskapsdebatten manifesterat sig.

Som tidigare diskuterat i metodmomentet är det här tal om så att säga en fusion av synsätt och idéer från en sammantagen bild av de förekommande teorierna. Ambitionen blir således att det mest tydligt framträdande vid en överblick blir det som då representerar realism respektive liberalism.

Idealtyperna följer på nästa sida.

Idealtyp	Syn på statens roll	Syn på allianser
Realism	<p>Överlevnad gentemot andra överlägset viktigast. Bör samverka med andra men inte egentligen av värdeskäl utan i första hand för att det gynnar egna statens makt eller överlevnad. Staten bör göra bedömningar om hur stabilitet kan upprätthållas, militära förändringar kan innebära risker för staten.</p>	<p>En funktion finns generellt. Dock delvis överspelad roll. Kan däremot vara riskabelt med allianser, det är lätt att göra taktiska missbedömningar. Allianser kan användas av dominerande makter för att upprätthålla politisk makt inom en allians geografiska område. Bättre att stå utanför allians om utsikterna för egen vinst är osäkra.</p>
Liberalism	<p>Staten har visserligen viktig roll i grunden men det är viktigt med samverkan med andra stater och även andra aktörer än de rent statliga. Nya ordningar mer centrala i dag jämfört med förr. Stabilitet ska inte ges alltför stort värde, visserligen kan formaliserad spelplan vara av godo, men framför allt viktigt att stater arbetar i större gemenskap, gärna liberal idémässig, för att främja demokrati, liberalism, och mänskliga rättigheter.</p>	<p>Naturlig hierarki om en stat inom allians är mer ledande än andra. Särskilt bra med allianser om det sker på sätt där viktiga liberala värden främjas. I grunden är det militära ett nödvändigt ont som dock trots allt ännu krävs. Samarbeten, som allianser, kan även ha ideologisk-politiska aspekter utöver rent militära, i bästa fall blir gemenskapen något som även sprider ideologi vidare. Har även rent materiella fördelar då samordningen innebär ekonomiska effektiviseringar jämfört med traditionella, helt nationella försvar.</p>

3 Resultat och analys

Här presenteras själva integreringen av det teoretiska och empiriska. Med få undantag berörs ämnet under alla år som studien sträcker sig över, 1992-2017. Det finns olika sätt att göra en indelning. En naturlig är rena mandatperioder och det blir den indelningen som här görs. Detta innebär alltså att i regel fyra års debatter presenteras i taget för varje delmoment här. Här kan poängteras att skälet till att kapitelindelningen görs med hänsyn till regeringar är rent pedagogiskt och strukturmässigt, det finns inga ambitioner att företrädesvis gå in i de för mandatperioderna sittande regeringarnas Natopolitik särskilt, utan det är själva mandatperioderna och partierna det är tal om. Dock ska här poängteras att det tidsmässigt inte blir exakta mandatperioder som förekommer vid indelningen. I och med att utrikespolitiska debatterna hålls årligen i februari blir det istället året *efter* riksdagsval som mandatperioden i detta fall räknas som "inledning". Trots detta kommer begreppet mandatperioder användas det mestadels rör sig om fyra år med skillnaden att det helt enkelt inte räknas inledas vid riksdagsvalet.

Startskottet blir den första utrikespolitiska debatt som hålls efter att regeringen Bildt blivit vald 1991⁶⁶, vilket alltså blir 1992 års debatt då debatterna hålls i februari varje år. Av naturliga skäl slutar studien inne i en mandatperiod, regeringen Löfvens som just nu ännu sitter. Samtidigt är mandatperioden vid det här laget nästan över, bara 2018 års debatt "saknas" och att inte räkna med denna mandatperiod hade inneburit att mycket som kan vara av substans i själva materialet förmodligen hade gått förlorat.

Ambitionen i denna analysdel är att inledningsvis så heltäckande och rättvist som möjligt förmedla en bild. Självklart sker viss sovring. Exakt alla ordval och allt som sägs i ämnet i talarstolen i bokstavlig mening får inte plats utan det är en representativ överblick där givetvis inget väsentligt heller kommer att utelämnas. Direkta citatpassager kommer att förekomma restriktivt men på en del platser för att verkligen kunna ge en fullständig och exakt förförståelse av vissa resonemang och argument i de fall där det bedöms som relevant.

När det gäller personer kommer partitillhörighet alltid att tydliggöras för att det ska vara lätt att navigera löpande genom analyskapitlet.

En kort kommentar om referenser är att sidreferenser saknas i de tidigaste dokumenten från riksdagen och då refereras till själva dokumentet som sådant, så

⁶⁶ http://partiforskning.gu.se/digitalAssets/1563/1563292_1469142_svenska-regeringar.pdf (det blir även utifrån denna tydliga sammanställning som jag utgår från vid själva mandatperiodsindelningen som följer framöver) Hämtad 17-05-07

snart sidnummer införs i riksdagsprotokollen, det vill säga från 1995 års protokoll, refereras mer precisa angivelser.

Första momentet som redovisas i respektive del avser alltså själva den del av analysarbetet som utgörs av att från råmaterialet ta fram själva argumenten för respektive mot svenskt Natomedlemskap som förekommit från de studerade partierna och dess parlamentariska representanter. Detta görs alltså i respektive kapitel innan undersökningen med hjälp av dimensionerna genomförs. Ambitionen med detta är att tydligt först kunna presentera hur Natomedlemskapsargument kom till uttryck och vad den selektionsbedömningen av argument består i. När sedan delar av dessa argument, och medföljande deskriptiva påståenden, i korta underkapitel placeras in i dimensioner blir det även löpande transparent vilka bedömningar som görs. Inte minst blir även de yttrade ordens kontext i debatterna förhoppningsvis någorlunda tydlig när en presentation av material görs på detta sätt. Dimensionerna är de som nämndes i teoridelen 2.3.

Drastiska skillnader i längd förekommer mellan underkapitlens omfång, helt enkelt beroende på hur mycket ämnet lyfts av valda partier, men som diskuterat i metodkapitlet tidigare bör det viktigaste vara att det sammantaget över tid finns klara mätpunkter vad gäller de eftersökta områdena. Med det sagt är ambitionen att så fullgott som möjligt söka svar med de utvalda glasögonen. Valet att ha underrubriker för dimensionerna trots att styckena i regel blir relativt korta är att detta bedöms ge mycket stora vinster i lättöverskådlighet jämfört med att inte ha det.

3.1 Regeringen Bildt 1992-1994

Vid Carl Bildts regerings första utrikesdeklaration 1992 slås den militära alliansfriheten av utrikesminister Margaretha af Ugglas (M) fast som Sveriges säkerhetspolitikens ”hårda kärna”. Detta förhållningssätt, menar hon, är med och bidra till att stabilitet upprätthålls i nordliga delen av Europa. Samtidigt betonar af Ugglas något vagt att ”inga dörrar” inför framtiden bör stängas.⁶⁷

Riksdagsledamoten Daniel Tarchys (L) säger instämmande i af Ugglas anförande att alliansfriheten har varit bra för Sverige. Även Centerpartiet går i frågan upp genom att ledamoten Birgitta Hambreus (C) till och med går något längre i omhuldandet av vikten av att vara neutrala. Hon menar att alliansfriheten innebär att utvecklingsländer har ett förtroende för Sverige. Visserligen ska, menar hon, det vara oomtvistligt att Sverige i någon mån har en europeisk, men detta bör inte gå så långt som att ”stormakter och gamla kolonialherrar” skulle bli de som formar landets säkerhetspolitik.⁶⁸

Detta år går inte oppositionen upp i frågan alls men det bör understrykas att det egentligen här inte pågår vad som kan sägas vara en debatt om alliansfrihet,

⁶⁷ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1991/92:70, 26 februari 1992, paginering saknas

⁶⁸ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1991/92:70, 26 februari 1992, paginering saknas

utan det är helt enkelt så att både Liberalerna och Centerpartiet opåkallat knyter an till det i de anföranden de håller.

Inte heller året därpå, 1993, är ämnet väldigt brännande. Pierre Schori (S) menar att det var bra att handelsministern Ulf Dinkelspiel (M) i ett annat sammanhang klargjort att alliansfriheten ännu låg fast och att något annat vore oförenligt med Sveriges säkerhetspolitiska förhållningssätt. I sammanhanget tillägger Schori att Nato för tillfället är det enda som kan ge ” *trovärdig form av regional och kollektiv säkerhet*”.⁶⁹ Detta är utvecklas inte ytterligare, men i kontexten är det lätt att uppfatta som försök att ge en deskriptiv bild av en större säkerhetsordning i världen eller liknande.

Nästa gång kammarens ledamöter samlas för utrikespolitisk debatt, 1994, kommer för första gången partnerskapsprogram upp på bordet, när af Ugglas (M) tar upp värdet av utökad samverkan med Nato. Hon säger att det dock inte skulle påverka Sveriges alliansfrihet, som istället bör kvarstå. Det tilläggs att ingen annan än staten Sverige bör eller ska ha ansvar för vårt försvar.⁷⁰

Härvid går Schori (S) upp och talar för vikten av att Sverige ska stanna utanför Nato, när inte minst tendenser till utvidgningsprocesser för alliansen kan börja skönjas på andra håll. Som bärande skäl till att kvarstå utanför alliansen tar Schori upp att alliansfrihet historiskt ska ha bidragit till att bibehålla ”stabilitet och låg militär spänning i närområdet” samt ha fullföljt den, som han menar, tänkta huvuduppgiften att vi inte blivit indragna i krigföring. I samma anförande för Schori även ett resonemang om att ett svenskt Natointräde skulle radera en nordisk tradition på så sätt att ”det säkerhetspolitiska mönstret” förändras. Han kommenterar även det inte för någon stat vore aktuellt att Natoutvidgning görs. Det är här något otydligt vad detta syftar på. Ett perspektiv skulle kunna vara att han menar att det inte borde ligga i någons stats intresse att alliansen blir större medlemsmässigt.

Centerpartiets riksdagsledamot Pär Granstedt (C) pläderar även han för betydelsen av att inte gå med i Nato och poängterar att skälen är förekomsten av andra och bättre alternativ, såsom att verka i andra sammanhang. Framför allt ska, menar han, utanförskapet ur alliansen inte behöva innebära frånvaro av möjligheter till säkerhetspolitiskt samarbete. Detta kan göras inom ramen för EU exempelvis.⁷¹

⁶⁹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1992/93:67 24 februari 1993, paginering saknas

⁷⁰ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1993/94:65, 23 februari 1994, paginering saknas

⁷¹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1993/94:65, 23 februari 1994, paginering saknas

3.1.1 Syn på statens roll

Margaretha af Ugglas (M) uttrycker att Sverige bör vara med och försöka skapa förutsättningar för bibehållen stabilitet i nordliga delen av Europa.

Varken (C) eller (L) går i Natosammanhang närmare in på Sveriges roll.

(S) tar genom Schori (S) upp hur staten bör verka för stabilitet och att inte alltför drastiskt gå mot nya ordningar.

3.1.2 Syn på allianser

Margaretha af Ugglas (M) menar att samverkan med allians mycket väl är av godo, men att vinsten med medlemskap inte vore tillräckligt stor.

Birgitta Hambreus (C) menar att ett medlemskap i en allians skapar, eller åtminstone kan skapa, allmänna trovärdighetsproblem i andras ögon. Det finns bättre andra alternativ än allianser, uttrycker Pär Granstedt (C).

Daniel Tarchy (L) menar att medlemskap i allians inte vore av godo för Sverige.

Pierre Schori (S) beskriver Nato som den enda garanten för trygghet i en bredare mening. Att själv vara medlem i en allians kan däremot innebära risker att bli indragen i krigföring, menar Schori (S) vidare.

3.1.3 Analys

Det som kommer till uttryck under denna mandatperiod ger företrädesvis aningar om det som i idealtypen bestämts som realism. Som framställt i dessa idealtyper utgår realismens syn på staters uppgift från att se till det säkra i första hand och att därmed sätta nationens trygghet främst på ett sådant sätt att inte risker tas.

af Ugglas (M) går just in på vikten av stabilitet och motiverar sitt nej till Natomedlemskap med bakgrund i det. Förvisso antyds trots allt samarbete, det handlar om att vara med och skapa stabilitet. Samtidigt motsätter sig inte det realistiska förhållningsättet samarbete i sig, utan det handlar här om bevekelsegrunderna. Här ligger dessutom betoningen i stabiliteten och närmarare, mer konkreta hänvisningar till hur dessa samarbeten bör komma till uttryck görs inte. I det fall exempelvis en större tyngd hade lagts vid att alliansfriheten exempelvis skulle bestå men att en utvecklad gemenskap på andra sätt i sammanhanget var av stor vikt skulle möjligen ett liberalt förhållningsätt ha kunnat vara mer relevant att applicera.

Här kan även nämnas att det väldigt korta resonemang Granstedt (C) för om att bättre alternativ än Natomedlemskap finns just kan antyda de principer om ömsesidigt beroende och dess vinster, som i idealtypen liberalism kännetecknas

av. Samtidigt blir det just en antydning som del av en passage och därmed i min bedömning något alltför vagt för att placera närmre.

Vad gäller syn på allianser finns i idealtypen realism konstaterat att en funktion visserligen kan tänkas finnas med dessa men att det ligger något riskabelt också i att välja sida. Under denna mandatperiod talar företrädare mot medlemskap med motivering just i att det inte ska vara bra för Sveriges trygghet och säkerhet. Det tycks här vara tydligt att det blir själva staten som är utgångspunkten. Tarchy (L) konstaterar att det helt enkelt inte hade varit bra för Sverige med medlemskap.

Schori (S) konstaterar att Nato absolut har en viktig roll att spela för tryggheten, men att risken för att bli indragen i krig för Sveriges del talar mot medlemskap. Det sistnämnda ser således att i stort gå i linje med den realistiska idealtypssynen att allianser finns och utan tvekan har en inverkan i världen men att det däremot kan vara alltför riskabelt som stat att själv ansluta sig i ett givet läge. Vidare är det även en del av Schoris linje att ett slags stabilitet upprätthålls genom att stå kvar utanför, en princip om ett slags försiktighetsbalans som ju realismen betonat. Detta intryck om realism förstärks ytterligare av att Schori även talar om att alliansfrihetens huvudsyfte skulle vara att skapa förutsättningar för att vi inte ska bli indragna i krig, även det instämmande med det realistiska idealtypssynsättet att allianser kan öka spänningar och därför blir riskabelt för den egna staten vid formell anslutning.

3.2 Carlsson III 1995-1996, Persson I 1996-1998

Redan vid Hjelm-Walléns första uppläsande av utrikespolitisk deklaring för mandatperioden trycks hårt på alliansfrihet, något som sägs vara med och möjliggöra "säkerhetspolitisk stabilitet". Ett viktigt attribut till denna, utvecklar hon vid debatten, är dess förutsägbarhet. Sverige måste i linje med detta dessutom, fortsätter hon, vara noggranna med att inte göra utfästelser om att vi skulle ge andra stater stöd vid militära konflikter. Det ska även vara som alliansfria som vi har "bäst möjligheter att bidra till säkerhet i vårt närområde och till fredsbygget i hela Europa."⁷² Både Liberalernas Lars Leijonborg (L) och Centerpartiets Olof Johansson (C), ledamöter, instämmer i att denna alliansfrihetens förutsägbarhet är av godo men riktar i sina respektive anföranden kritik mot att det inte mer öppet konstateras att Sverige bör ha handlingsfrihet vid drastiskt ändrat läge.⁷³

Carl Bildt (M), riksdagsledamot, går upp och håller ett anförande som i sak påminner om det Centerpartiets Pär Granstedt höll året innan. Detta i avseendet att även Bildt trycker på europeisk EU-integration som ett slags bättre alternativ än

⁷² Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1994/95:64, 22 februari 1995, s. 2-7

⁷³ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1994/95:64, 22 februari 1995, s. 13-14, respektive s. 15

att söka medlemskap i Nato. Däremot är det tydligt att han går längre än Granstedt i och med att han betonar att det inte bara är ett alternativ utan något väldigt viktigt som dessutom bör finnas till och med utan restriktioner. Ett utdrag ur Bildts anförande följer här:

”Vi har ingen anledning att i dag söka oss bort från den militära alliansfriheten. Så länge vi har kraften att upprätthålla en betryggande försvarsförmåga är detta det bästa alternativet. Men vi har heller ingen anledning att ställa upp någon annan begränsning vad gäller vårt engagemang för och vårt deltagande i det europeiska utrikes-, säkerhets- och försvarssamarbetet.”⁷⁴

I detta års debatt går Hjelm-Wallén (S) upp än en gång och stänger explicit dörren för Nato som del av ett längre resonemang om den pågående Natoutvidgningen och huruvida Sverige ens ska ha synpunkter på den eller inte. Detta till stor del som ett tydliggörande till farhågor uttryckta av Miljöpartiet. Hjelm-Wallén säger här:

”Det är viktigt att man är klar över att varje land måste göra sitt eget säkerhetspolitiska val. Den här frågan angår inte direkt Sverige. Vi är indirekt berörda av den. Vi är inte – och det vill jag gärna säga till Marianne Samuelsson – medlemmar i NATO. Vi har inte ansökt, vi har inga planer på att ansöka och vi eftersträvar det inte. Man kan använda olika uttryck, men det är glasklart var vi står i förhållande till NATO. Likväl vill vi gärna delta i debatten om säkerhetspolitiken och NATO-utvidgningen eftersom den påverkar också oss. Man bör slå fast även som utanförstående NATO att organisationen har utgjort och alltjämt kommer att utgöra ett viktigt bidrag till stabiliteten i Europa. Det är också en manifestation av den transatlantiska länken som alltid har varit viktig för den europeiska säkerheten.”⁷⁵

Noterbart är hur det i samma sammanhang som Nato minst sagt explicit sägs vara ointressanta för Sverige att bli medlem i även trycks på att Nato ändå har en stabilitetsbevarande roll i större bemärkelse.

När vi året därpå skriver 1996 är debatten om Nato märkbart mindre dramatisk. Natomedlemskap kontra alliansfrihet berörs inte ens i utrikespolitiska deklARATIONEN och endast ett inlägg berör ämnet. Centerpartistiska riksdagsledamoten Helena Nilsson (C) att Natomedlemskap helt enkelt inte ligger i vare sig Sveriges intresse eller den samlade, europeiska säkerhetens heller för den delen.⁷⁶

Snart står det klart att partnerskapsprogrammen i sig inte ser ut att bli en blockskiljande fråga. 1997 trycker Hjelm-Wallén (S) i sin utrikesdeklARATIONEN på hur Sverige nu på allvar går in i partnerskapsprogram med Nato, men liksom hennes moderata motsvarighet fyra år tidigare betonar hon att det inte ska påverka

⁷⁴Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1994/95:64, 22 februari 1995, s. 10

⁷⁵Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1994/95:64, 22 februari 1995, s. 41

⁷⁶Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1995/96:55, 14 februari 1996 s. 15

svensk alliansfrihet - även om själva relationen till Nato därmed alltså intensifieras.⁷⁷

Hursomhelst börjar Moderaterna för första gången här öppet börja dryfta tanken på att Natomedlemskap med tiden kan tänkas vara aktuellt för Sverige. Detta genom hur ledamoten Göran Lennmarker (M) stakar ut medlemskap i Nato för svensk del som ”en logisk fortsättning på vårt engagemang när det gäller samarbetet i Europa.” Brasklapp finns dock, det gäller inte inom den absoluta närtiden och Finland bör, menar han, vägas in – även om de visserligen inte ska få veto i frågan.⁷⁸

Centerpartistiska Helena Nilsson (C) går även vid denna debatt upp för att plädera mot Natomedlemskap. Vid detta tillfälle trycker hon på att alliansfriheten rentav för Sverige skulle vara en styrkeposition när det gäller samarbetet med övriga europeiska länder. Hon upprepar sitt argument från året innan om att ett medlemskap varken skulle vara av godo för Sverige eller för närområdet. En annan centerpartistiskt återkommande aspekt är hur det däremot ska finnas bättre, mer värdefulla alternativa verksamheter att engagera sig i.⁷⁹ Detta är något vagt uttryckt i hennes anförande men kan tänkas syfta på det som skulle komma att utmynna i EU-samarbetet.

Från Centerpartiets håll trycker man vidare på att Finland och Sverige kan tänkas ha en särskild viktig roll som tillsammans alliansfria stater framöver⁸⁰, något vars mer konkreta innebörd dock inte utvecklas ytterligare. Partiet vänder sig här även genom sin ledamot Nilsson mot den roll kärnvapen ska spela i alliansen som ett särskilt avskräckande skäl att inte börja närma sig medlemskap.⁸¹

I denna debatt utvecklar även Hjelm-Wallén (S) att synen på militär alliansfrihet inte är ett självändamål med egenvärde i sig, utan att det snarare handla om att den utgör ett medel vi använt oss av ”*för oss att bygga fred för vårt eget land och i omgivningen*”. Därigenom skulle inte nuvarande syn nödvändigtvis heller behöva vara för alltid gällande, då den inte har ett inneboende egenvärde.⁸²

Från socialdemokraterna går även riksdagsledamoten Viola Furubjälke upp:

*”Det är min absoluta övertygelse att Sverige, om vi står militärt alliansfria, med större förtroende och bättre handlingsutrymme kan skapa och bevara fred och demokrati, minska spänningar mellan och inom länder samt förebygga och lösa konflikter innan de trappas upp till väpnat våld. Herr talman! Vi socialdemokrater förblir starka i vår förvissning om att utrikespolitiken är vår främsta försvarslinje, inte medlemskap i en militärallians.”*⁸³

⁷⁷ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 5

⁷⁸ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 9

⁷⁹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997 s. 15

⁸⁰ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 41

⁸¹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 41

⁸² Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 31

⁸³ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997, s. 58

Debatten 1998 berör Natomedlemskap mycket lite men ämnet förekommer. Däremot är det detta år bara Socialdemokraterna och Moderaterna som lyfter det. Hursomhelst, den utrikesdeklaration Hjelm-Wallén håller påminner i alliansavseende väldigt mycket om föregående års. Nu tas återigen värdet av partnerskapssamarbete med Nato upp med tillhörande försäkran om att det inte ska äventyra alliansfriheten.⁸⁴ Senare under denna utrikespolitiska debatt går hon upp för att än en gång beröra åtskillnaden partnerskap och medlemskap. Intressant nog går hon så långt som att säga att så mycket samarbete ”som möjligt” faktiskt är eftersträvansvärt men att gränsen just går vid medlemskap⁸⁵.

Något inlindat uttrycker Moderaterna, i form av Göran Lennmarker (M), att Natomedlemskap för svensk del skulle kunna vara vägen att gå i framtiden men att det då blir avhängigt fortsatt utveckling inom alliansen inte minst för de baltiska staterna. Till denna möjliga utveckling ska goda chanser finnas om framtiden går åt rätt håll.

”Det skulle kunna vara ett viktigt framsteg för frihet, fred och stabilitet. Därmed skulle också för första gången hela Norden och Baltikum kunna finnas inom samma gemensamma säkerhetsordning. Också i ett nordiskt perspektiv vore denna utveckling att välkomna.”⁸⁶

3.2.1 Syn på statens roll

Carl Bildt (M) uttrycker att en stat inte bör isolera sig utan söka sig till samarbetsmöjligheter som ges, gärna med få formella restriktioner. Detta alltså innebärandes samarbete som inte avser alliansmässigt samarbete.

Såväl (C) som (L) trycker genom Olof Johansson respektive Daniel Tarchy på staters roll i världen som att den bör vara så flexibel och inkännande att den tillåts göra bedömningar vid oförutsedda skeenden och då bör ha en konstaterad handlingsfrihet.

Hjelm-Wallén (S) uttrycker hur det för Sverige som stat ska vara principiellt viktigt att gentemot andra stater spela med så att säga öppna kort, vilket enligt henne innebär att vara tydlig med vilken position man har säkerhetspolitiskt och att inte göra utfästelser om stöd som man sedan inte kommer att kunna leva upp till.

⁸⁴ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1997/98:65, 11 februari 1998, s. 4

⁸⁵ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1997/98:65, 11 februari 1998, s. 32

⁸⁶ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1997/98:65 11 februari 1998, s. 10

3.2.2 Syn på allianser

Göran Lennmarker (M) uttrycker hur allianstillhörighet är något som i framtiden kan tänkas vara rimligt och tänkbart, men ingenting som är pass viktigt att det skulle vara brådskande.

(C) framhåller genom Helena Nilsson hur det finns bättre sammanhang än allianser att verka inom. Enligt Nilsson kan det till och med finnas trygghetsaspekter för Sverige – och vårt närområdes länder – i att inte ingå i en allians.

(L) tycks inte uttrycka någon syn på allianser här.

Från (S) trycker Lena Hjelm-Wallén på att det kan vara bra för Sverige att intensifiera en relation med Nato genom partnerskapsprogrammet, men att det däremot vore dåligt för Sverige att sträcka sig längre än så - genom medlemskap. Detta motiverar Hjelm-Wallén under mandatperioden med att det blir en väg för stabilitet.

3.2.3 Analys

Även denna mandatperiod ser realismen ut att vara framträdande i Natomedlemskapsdebatten, även om strömningar till mer liberala förhållningssätt ser ut att förekomma. Det som kan tänkas kategoriseras som liberalt blir främst det Bildt (M) säger i ett inlägg som talar mot Natomedlemskap. Det Bildt tar upp som motivering till att Sverige inte bör söka medlemskap i Nato blir just prioritering av annat samarbete inom Europa, inte minst i samband med inträde i EU - och dessutom utan större restriktioner. En isoleringsaspekt, som även den ser ut att tala för liberalismdrag i det han säger, tas även upp. Detta skulle kunna placeras in som en betoning av liberalismens interdependens. Bildt (M) trycker däremot inte på varken någon vikt av formaliserade principer, eller en mer politisk aspekt av samverkan med andra länder i form av gemenskap. Detta innebär att inläggets betydelse för att mandatperioden skulle sägas ha tydliga inslag av liberalism inte tillmäts alltför stor tyngd.

Något som däremot tydligt gör gällande realistiskt förhållningssätt till allianser, är det utrikesminister Hjelm-Wallén (S) säger. Hennes poäng att partnerskap men inte medlemskap vore bäst, eftersom det också blir mest fördelaktigt för Sveriges trygghet i nu rådande läge, ger klart sett en bild av hur ett övervägande görs om hur alliansen bäst kan ”användas” för Sveriges säkerhets del och just landar i att partnerskapsprogram då blir rätt metod för vår säkerhet. Vidare blir den distinktion på temat Natos relevans som Hjelm-Wallén gör intressant. Å ena sidan finns en generell stabilitetsbevarande roll, samtidigt som det inte ska vara av godo för Sverige att bli medlemmar. Detta ser ut att kunna kopplas till de realistiska idéerna om maktbalans: i nuvarande form kan den konstellation en allians har bäst gynna Sverige medan läget skulle bli desto mer farligt för vår del om vi gick med som fullvärdiga medlemmar.

Även de resonemang (C) och (L) lyfter om världens oberäknelighet, med den normativa implikationen att staten bör ha en tydlig handlingsfrihet, ser ut att kunna sägas präglas av det som förekommer i realistiska idealtypen. Medan det liberala å sin sida ju trycker på det formaliserade och därmed konsekventa föreställer sig realismen snarare en stat med primär uppgift att skydda staten på det sätt som går, och då tycks det inte otänkbart att se en sådan egen handlingsfrihet som ett uttryck för en realistisk trygghetsoptimering.

När Hjelm-Wallén (S) försvarar förhållningssättet att ha transparens utåt sett genom att stå för neutralitet uttalat kan detta på ett sätt uppfattas som att vilja se mer formaliserade spelregler länder emellan med avtal och liknande, i så fall påminnandes om just liberalismens idéer. Däremot är de tankar Hjelm-Wallén (S) för fram grundade på idéer om negativa spelregler, det vill säga att enbart betona vad som inte är aktuellt. Med bakgrund i det blir det svårt att försöka hitta spår av det som karakteriseras som liberalt tankegods i det anförandet.

Även aspekten om statens trygghet förekommer denna mandatperiod. Nilsson (C) betonar just hur Sveriges trygghet får bedömas öka av att stå utanför Nato.

Hjelm-Wallén (S) betonar även stabilitet i bemärkelsen bevarad ordning som något trygghetsingivande, en sorts bevarande av befintlig maktbalans. Detta när hon argumenterar för att medlemsmässigt utanförskap från Nato borgar för stabilitet. Detta talar starkt för den realistiska idén om maktbalans som optimerar det egna landets trygghetsförutsättningar.

Det Lennmarker (M) säger om att Natomedlemskap med tiden kan tänkas aktuellt i framtiden går också det i linje med realismens syn på allianser att de kan ha en funktion men att det inte alltid skulle vara optimalt för en själv som specifik stat att själv gå med just för tillfället.

3.3 Persson II, 1999-2002

Ny här är utrikesministern, Anna Lindh (S). Hennes första utrikesdeklaration tar upp Natofrågan tydligt. Alliansen som sådan beskrivs av henne ha en "central roll för krishantering i samarbete med länder utanför alliansen." I samband med detta motiveras så den normativa synen på att Sverige ska stå utanför:

*"Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. Den minskar spänning och ökar säkerheten i vår del av Europa. Vi har själva valt vår politik och definierar dess närmare innebörd. Militär alliansfrihet innebär inte utanförskap. Sverige deltar konkret och aktivt i samarbetet för att främja fred och förebygga konflikter såväl i Europa som globalt."*⁸⁷

⁸⁷ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1998/99:53 10 februari 1999, s. 4-5

När det öppnats för anföranden är Göran Lennmarker (M) tidig med att opponera. Tvärtom bör Sverige ansluta sig och inte förpassas till att kvarstå utanför en "europeisk säkerhetsordning". Lennmarker tar i sitt anförande upp att såväl EU som Nato snart kan komma att betraktas som var för sig komponenter i denna ordning.⁸⁸ Från moderat håll stämmer riksdagsledamoten Sten Tolgfors (M) in i samma anda när han talar om att vi för svensk del bör ansluta oss till denna en "alleuropeisk säkerhetsordnings alla delar".⁸⁹

Med liknande argument börjar Liberalerna här försiktigt närma sig medlemskapsfrågan. Perspektivet är ännu någorlunda långsiktigt när riksdagsledamoten Karl-Göran Biörsmark (L) börjar tala om Nato som något av ett fundament inom europeisk säkerhetspolitik och att det därmed inte heller vore orimligt att tänka sig Sverige som medlem i sinom tid.⁹⁰

År 2000 läser Anna Lindh upp sin andra utrikesdeklaration och konstaterar att alliansfriheten ska vara bra för Sverige i det avseendet att den stärker säkerheten "i vår del av Europa".⁹¹ När Centerpartiet vid detta tillfälle går upp, nu med ledamoten Marianne Andersson (C) menar man att alliansfriheten "*med nu kända förutsättningar bäst förmår tillgodose svenska säkerhetspolitiska intressen*". Dessutom knyter Andersson (C) an till det tal om ett slags europeisk ordning som såväl Moderaterna som Liberalerna talade sig varma för under året innan, men då alltså med åsyftning på ett svenskt Natomedlemskap. En viktig skillnad är däremot att Andersson här dock inte använder begreppet säkerhetsordning utan fredsordning.⁹²

Under kalenderåret som föregick denna debatt landade Liberalerna på partikongress i att stödja Natomedlemskap fullt ut och detta beslut manifesteras genom Karl-Göran Biörsmark (L) som i talarstolen menar att ett skäl till medlemskap är att Sverige inte i alltför stor utsträckning bör urskilja sig när andra stater går med:

*"Nato är den kraft som under sista delen av 1900-talet har varit aktör och på olika sätt med mycket offer från USA hjälpt till i Europa. Hur många amerikaner är det inte som har fått sätta livet till för Europas skull? Nu kommer länderna i Baltikum och Finland att söka medlemskap i Nato. Då är det naturligt att också Sverige gör det. Det finns andra länder i Europa som redan har kommit med i Nato, t.ex. Polen. Det var ett stort steg för att skapa stabilitet i Europa."*⁹³

I ett senare anförande menar Biörsmark (L) även att ett skäl i sig till medlemskap är att partnerskapssamarbetet i andras ögon ändå redan nu innebär att vi sympatimässigt betraktas som en del av en större Natostruktur.⁹⁴

⁸⁸ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1998/99:53, 10 februari 1999, s. 31

⁸⁹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1998/99:53, 10 februari 1999, s. 74

⁹⁰ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1998/99:53, 10 februari 1999, s. 43

⁹¹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1999/2000:63, 9 februari 2000 s. 3

⁹² Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1999/2000:63, 9 februari 2000, s. 23

⁹³ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1999/2000:63, 9 februari 2000, s. 26

⁹⁴ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1999/2000:63, 9 februari 2000, s. 37

2001 kommenterar Anna Lindh (S) att formuleringarna kring alliansfrihet och neutralitet bör ses över. Viktigt här att framhålla är dock att detta inte sägs beröra Natomedlemskap utan snarare vad för politiskt tänkbara implikationer inträdet i EU har. En tänkt förändring är att röra sig bort från neutralitetsbegreppet men att alliansfriheten likafullt behålls.⁹⁵ Med detta sagt uppstår härvid en Natomedlemskapsdebatt som inleds med att Bo Lundgren (M) uttrycker att Sverige säkerhetspolitiskt kommer att marginaliseras, som stående utanför Nato när andra går med. Dessutom skulle nya möjligheter till ökat inflytande medfölja med medlemskap, menar han.⁹⁶ I debatten tar Lundgren även upp vad som tycks åsyfta en mer ideologisk dimension; hur Nato ska ha en förtjänst inom genom att en expansion av kommunism förhindrats med hjälp av Nato.⁹⁷

Även under denna debatt går Centerpartiet upp för att plädера mot Natomedlemskap. Alliansfriheten är med och bidrar till lugn och avspänning i nordligare delen av Europa och verkar därmed konflikthämmande, menar Marianne Andersson (C). Liksom två år tidigare tar Andersson här upp hur icke-medlemskapet ska kunna vara med och bidra till en "europeisk fredsordning".⁹⁸

I den debatt som här blossar upp går Anna Lindh (S) upp och använder bland annat ordet "handlingsfrihet" som något Sverige ska ha möjlighet till enbart stående utanför alliansen. Mer konkret ska detta, argumenterar Lindh, kunna ta sig uttryck genom att Sverige som stat kan påverka omfattningen av kärnvapenförekomst. Detta skulle vi inte ha möjligheter till som Natoallierade, menar Lindh.⁹⁹

2002, mandatperiodens sista år, argumenterar Bo Lundgren (M) för svensk Natoanslutning som något som främst inte ens behöver vara huvudsakligen gynnsamt för svensk del, utan att det handlar om att solidariskt ingå i något större:

*"Det är viktigt att ha klart för sig att ett Natomedlemskap på sikt kan komma att handla mindre om säkerhet för Sverige än om solidaritet och inflytande. Vi kan välja att vara med och påverka när de europeiska säkerhetsstrukturerna vidareutvecklas. Vi kan också välja att stå vid sidan av."*¹⁰⁰

Riksdagsledamoten Lars Leijonborg (L) lyfter även han här synsättet att det rör sig som en säkerhetsstruktur som Sverige väljer att ställa sig utanför och att det i sig utgör en negativ aspekt i sammanhanget.¹⁰¹

⁹⁵ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 5

⁹⁶ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 9

⁹⁷ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 41

⁹⁸ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 20-22

⁹⁹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001, s. 29

¹⁰⁰ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2001/02:68 13 februari 2002 s. 8

¹⁰¹ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2001/02:68 13 februari 2002, s. 23

3.3.1 Syn på statens roll

Göran Lennmarker (M) och Sten Tolgors (M) uttrycker hur staten bör verka samarbetsmässigt med andra stater. Vi bör som stat ansluta oss till en större ordning. Bo Lundgren (M) tar upp hur solidaritet är viktigt, att vi som enskild stat måste se oss själva som del i ett större sammanhang.

Marianne Andersson (C) tar upp att staten bör göra det som bäst kan sägas tillgodose intressen för Sverige och den svenska säkerheten, men även det som kan bibehålla och skapa stabilitet i åtminstone vårt närområde.

Karl-Göran Biörsmark (L) menar att staten bör arbeta för att inte skilja sig alltför mycket från andra stater säkerhetspolitiskt.

Anna Lindh (S) beskriver det som en angelägen statlig uppgift att samarbeta med andra stater för att skapa förutsättningar för fredlig tillvaro både sett till närområde och globalt.

3.3.2 Syn på allianser

Göran Lennmarker (M) beskriver hur en allians som Nato åtminstone preliminärt kan sägas ha chans att med tiden vara en del av större säkerhetsordning i vår del av världen. Bo Lundgren (M) menar att länder utanför en allians kan komma att betraktas som marginaliserade. Solidaritet är en grundbult inom en allians, och inte att enskilda medlemmar själva skulle öka egen säkerhet främst, menar han. Lundgren (M) tar även upp ideologisk nivå, Nato ska ha bidragit till att kommunismen inte spred sig.

(C) ser inte ut att denna mandatperiod uttrycka en egentlig syn på allianser.

Karl-Göran Biörsmark (L) tar upp hur Nato ska vara ett fundament inom europeisk säkerhetspolitik. Leijonborg (L) beskriver Nato som en säkerhetsstruktur.

Anna Lindh (S) menar att Nato har en roll i att bistå vid krishantering. Detta ska gälla genom samverkan både inom och utanför alliansen.

3.3.3 Analys

Denna mandatperiod tycks det liberala perspektivet, som presenterats i form av idealtypen, manifesteras sig tydligt på olika sätt. Däremot förekommer även här fortfarande uttryck som bedöms som realismsyn, mest framträdande av (C). På det stora hela blir dock liberalismen mer framträdande än realismen och detta eftersom anföranden som hölls från (M) och (L) blir särskilt ingående och relativt tydligt tycks uttrycka sådant som faller in under idealtypen liberalism. Hursomhelst, Lennmarker (M) och Tolgfors (M) talar om Natomedlemskap som

ett sätt att framöver kunna ansluta sig till en större ordning. I synen på allianser menar Lundgren (M) uttalat att Natoanslutning bör göras med grund i en större, global solidaritet - snarare än att det faktiskt skulle vara bra för Sverige. Den tänkbara marginalisering Lundgren (M) går in på antyder en syn överensstämmande med liberalismens tanke om liberala länders gemenskap där det vore av principiell vikt i ett större perspektiv huruvida man som stat befinner sig utanför eller innanför medlemskapsgränsen.

Både Biörsmark (L) och Leijonborg (L) slår i sin allianssyn fast Nato som en större säkerhetsordning det på ett principiellt plan inte vore bra att stå utanför. Det hävdas alltså inte att det skulle vara bra för Sverige specifikt, utan det uttrycks som ett samarbete vi bör bidra i. Både (M) och (L) för alltså fram synen att det ska vara bra med Natomedlemskap inte med hänsyn till Sverige i första hand utan i en större ordning. En mer ideologisk nivå, på det sätt liberalismen betonar, berörs även då Lundgren (M) går in på hur Nato ska ha varit med och motverkat spridningen av kommunistiska tankesätt.

Även Lindh (S) ser ut att denna mandatperiod delvis gå mot uttryck mot mer liberala förhållningssätt. Samtidigt är det långtifrån lika tydliga uttryck. Till skillnad från exempelvis (M) talar hon inte i sammanhanget om solidaritet snarare än statligt egenintresse. Men i Natosammanhang blir det hon säger om att tillsammans vara med och bidra till att en fredlig tillvaro över världen något som ser ut att tangera det liberala synsättet att betona beroendet av varandra och inte egen överlevnad. Åtminstone jämfört med exempelvis tidigare socialdemokratiska uttalanden inom ramen för Natomedlemskap, där realismen konstaterats ha haft något framträdande drag. Däremot blir hennes invändning mot Natomedlemskap, att Nato kan ha en i sig viktig funktion och därmed användas för oss på andra sätt, ännu möjlig att se som glidandes åt realismhållet. Detta då medlemskapet exkluderas som inriktning eftersom vi som stat inte bedöms ha tillräckligt mycket att vinna på det men att en funktion i sig finns.

När det gäller (C) tar Andersson (C) i sitt nej till Natomedlemskap upp att skydda sig själv som det allra viktigaste. Det tycks tydligt kunna placeras in i den realistiska principen om att allianser inte får ges ett så pass stort värde att de går före bedömningar om att det skulle gynna landets säkerhet bättre att inte gå med. Samtidigt utvecklas inte resonemanget nämnvärt och går inte heller in på fler realistiska nivåer. Däremot uttrycks ytterligare en aspekt av Andersson (C) som ger aningar om en realistisk hållning: detta när hon talar om lugn och avspänning som en anledning till att inte gå med. Även detta ser ut att gå i linje med realism med tanke på att stabilitet förordas, då en maktbalansfördelning något skulle förskjutas vid medlemskap enligt hennes betraktelsesätt. Det tycks alltså främst vara (C) som därigenom står för tydligt realistiska inslag denna mandatperiod.

Sammantaget blir det alltså utifrån nämnda aspekter i min bedömning möjligt att kategorisera mandatperioden som att den i Natoavseende präglades av det liberala synsättet, även om sådant som sägs av i första hand (C) och i viss utsträckning av (S) alltså i och för sig bidrar till vissa realisminslag. Mandatperioden kan således sägas ha varit inte entydigt märkt av liberalism men de realistiska inslagen är påtagligt mer vaga och nedtonade i jämförelse med tidigare.

3.4 Persson III, 2003-2006

Den översyn Anna Lindh (S) föregående år nämnde, om hur neutralitet används i officiella dokument, landade i en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och de borgerliga partierna exklusive Liberalerna. Där ska det ha stipulerats att alliansfriheten ligger fast. Det är detta förhållande Anna Lindh redogör för som inledande ram i mandatperiodens första utrikesdeklaration 2003.¹⁰²

Moderaternas Bo Lundgren (M) ser Nato som den europeiska säkerhetsordningens ”rygggrad” och för fram att det borde vara självklart med en öppen dörr inför alliansen. Sverige ska även, argumenterar han, vara beroende av andra för att kunna upprätthålla trygghet och detta bör således även göras tillsammans med andra.¹⁰³

Carl B Hamilton (L) uttrycker det av Bo Lundgren vid tidigare debatt nämnda argumentet om riskerna för marginalisering vid Natomässigt utanförskap¹⁰⁴. Kort hävdar Centerpartiet, nu med ledamoten Agne Hansson (C), att den linje Anna Lindh (S) presenterat är bra och bör ligga fast, och gör ett tillägg om att allianser håller på att ”att genom splittring försvaga sig själva.”¹⁰⁵

Året därpå, 2004, inleder den nya utrikesministern Laila Freivalds (S) med att i sin utrikesdeklaration å ena sidan konstatera att militär alliansfrihet ligger fast som princip för Sverige, men att detta samtidigt inte på något sätt ska ses som ett hinder för att bedriva arbete inom europeiskt säkerhetsarbete.¹⁰⁶ Vid ett ytterligare socialdemokratiskt argument mot svenskt Natomedlemskap går riksdagsledamoten Urban Ahlin (S) in på vad han menar är uppenbart obefintliga möjligheter att driva på för avveckling av kärnvapeninnehav.¹⁰⁷ Med andra ord återkommer det argument Anna Lindh (S) lyfte i sammanhanget tre år tidigare här.

Carl B Hamilton (L) argumenterar i detta års debatt för att det svenska Natomedlemskapet dels skulle innebära starka ställningstaganden för att militärt upprätthålla den transatlantiska länken och dels innebära rent ekonomiska effektiviseringar för svensk del när det gäller själva omkostnaderna för försvaret.¹⁰⁸

¹⁰² Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2002/03:56, 12 februari 2003, s. 8

¹⁰³ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2002/03:56, 12 februari 2003, s. 10

¹⁰⁴ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2002/03:56, 12 februari 2003, s. 14

¹⁰⁵ Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2002/03:56, 12 februari 2003 s. 23

¹⁰⁶ Riksdagens protokoll, Protokoll 2003/04:67, 11 februari 2004, s. 6

¹⁰⁷ Riksdagens protokoll, Protokoll 2003/04:67, 11 februari 2004, s. 47

¹⁰⁸ Riksdagens protokoll, Protokoll 2003/04:67, 11 februari 2004, s. 33

Vid 2005 års utrikespolitiska debatt förekommer inte debatt om alliansfrihet alls utan det dröjer till valåret 2006 innan det återigen kommer upp. Det kan dock inte sägas bli en större fråga därvid heller. Hursomhelst slår utrikesminister Laila Freivalds (S) fast:

*”Den militära alliansfriheten ger oss både den självständighet vårt internationella engagemang behöver och möjligheten att delta i internationellt samarbete för fred och säkerhet.”*¹⁰⁹

Under denna debatt uttrycker även Centerpartiet, genom ledamoten Agne Hansson (C), att avhållandet från Natomedlemskap i sig möjliggör samarbeten och i en vidare mening även hjälper oss att arbeta för främjandet av mänskliga rättigheter.¹¹⁰

Ledamoten Cecilia Wigström (L) argumenterar här för svenskt medlemskap av skälen att Sverige ska ha inflytande men också för att vi ska vara solidariska med andra i ett större sammanhang.¹¹¹

3.4.1 Syn på statens roll

Bo Lundgren (M) uttrycker att stater bör samverka med andra för att kunna skapa trygghet.

Agne Hansson (C) menar att staten bör eftersträva det som ger bäst möjligheter till samarbete i former som verkar för mänskliga rättigheter ute i världen.

Carl B. Hamilton (L) menar att staten har roll i att upprätthålla goda samarbeten med andra, inte minst i form av förbindelser såsom den transatlantiska länken. Cecilia Wigström (L) menar att staten bör vara solidariska med andra i sammanhang där vi också interagerar, och att Nato vore ett sådant fall.

Laila Freivalds (S) menar att staten ska verka för europeiskt samarbete.

3.4.2 Syn på allianser

Bo Lundgren (M) beskriver Nato som en ryggrad inom Europas säkerhetsordning och en utvidgning av dess omfattning som något eftersträvansvärt.

Agne Hansson (C), antyder att allianser har börjat tappa i relevans och inflytande genom att försvaga sig själva.

Carl B. Hamilton (L) tar upp Nato som något effektivt, i rent ekonomisk mening.

Urban Ahlin (S) porträtterar Nato som ett idémässigt kvavt sammanhang, exemplifierat med att kärnvapen inte konstruktivt kan diskuteras, som han ser det, alls.

¹⁰⁹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2005/06:73, 15 februari 2006, s. 4-5

¹¹⁰ Riksdagens protokoll, Protokoll 2005/06:73, 15 februari 2006, s. 18-19

¹¹¹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2005/06:73, 15 februari 2006, s. 31

3.4.3 Analys

Även denna mandatperiod är liberalism något framträdande även om spår av realism syns. I sak kan dessa vissa spår av det som enligt idealtypen uttyds som realism sägas företrädas i och med den syn Hansson (C) ger uttryck för angående alliansers minskade relevans jämfört med förr. Detta är dock bara en del av den realistiska idealtypen och denna aspekt ska möjligen inte här tillmätas alltför stor betydelse. Dock menar Hansson (C) under mandatperioden även att staten bör medverka för att globalt sett och i samverkan med andra stater främja mänskliga rättigheter. En sådan idémassig och moralisk aspekt faller å sin sida lämpligen in under det liberala perspektivet, där ju sådan idémassig strävan om påverkan bortom det egna landet förekommer.

Från övriga tre undersökta partier ges även uttryck för det som bör inplaceras som liberala förhållningssätt. Lundgren (M) talar om trygghet som uppstår tillsammans med andra och Hamilton (L) lyfter nödvändigheten av bestående samarbeten, som att Nato blir ett sätt att upprätthålla en god relation till USA. Det Hamilton (L) säger om att ha en god relation till USA genom den transatlantiska länken skulle kunna uppfattas som ett uppvakande i form av vilja till bandwagoning enligt realismens princip. Samtidigt handlar argumentet här om att bibehålla något som även kan ses som gemenskap, och inte om att utveckla något nytt, genom att alltså ansluta sig till en allians som uppfattas som framgångsrik part.

Hursomhelst, att ha den synen att ett land lämpligen bör ingå i en allians, där det ligger i denna omständighets själva premiss att gå samman med andra, är visserligen inte utmärkande för liberalismen. Det skulle vara möjligt att landa så även inom realism, alliansmedlemskap kan som bekant motiveras med att det starkt gynnar det egna landet. Vad som däremot bestämmer att det snarare här är tal om liberalism är hur både (M) och (L) i resonemangen inkluderar att det handlar om en säkerhetsordning där vi bör ingå i, som är europeisk. Dessutom betonar Wigström (L) att den internationella solidariteten ska vara av stort värde i sig och här återkommer alltså synen på Nato som ett sätt inte sätta det egna landet i främsta rummet. Till på detta kan även det faktum tilläggas att Hamilton (L) beskriver en försvarspakt med flera länder som något mer ekonomiskt gynnsamt, som förekommande i liberalismens idealtyp.

När det gäller liberalism talar Freivalds (S) om vikten av europeiskt samarbete. Det är inte tal om ett särskilt utförligt resonemang vilket gör det svårt att kategorisera entydigt som liberalt, samtidigt talar det å andra sidan inte heller för realism.

3.5 Reinfeldt I, 2007-2010

2007 hålls den första utrikespolitiska riksdagsdebatten under den nya, borgerliga regeringen. Den socialdemokratiska riksdagsledamoten Veronica Palm (S) blir detta år den enda som berör Natomedlemskap över huvud taget när hon talar mot medlemskap av de två skälen att det vore negativt för Sverige med gemensamma försvarsåtaganden och faktumet alliansens kärnvapenmässiga innehåll.¹¹²

De två därpå följande åren, 2008 och 2009, är det i dessa sammanhang helt tyst i frågan. Denna tystnad hade till och med varat i hela tre år, om det inte hade varit för att Liberalerna valåret 2010 i en passage motiverade ställningstagandet för medlemskap med att dagens läge, där Sverige befinner sig utanför Nato, innebär en icke önskvärd isolering. Istället, menar ledamoten Fredrik Malm (L), är det så att vår säkerhet ”tryggas bäst i allians med andra”.¹¹³

3.5.1 Syn på statens roll

Liberalerna vill genom Fredrik Malm (L) trycka på att staten bör verka för att inte isoleras, samarbete med andra krävs.

Veronica Palm (S) uttrycker att staten för sin eget säkerhet bör se till att inte åta sig gemensamma försvarsförpliktelser.

3.5.2 Syn på allianser

Veronica Palm (S) menar att Nato kantas av en kärnvapenaspekt.

3.5.3 Analys

Som noterbart ovan förekommer väldigt lite av Natomedlemskapsdebatt under denna mandatperiod. Fredrik Malms (L) tal om att gå med i Nato som ett led i att inte låta sig isoleras tyder i grunden på den liberala inställningen att samverkan blir nödvändigt genom så kallad interdependens. Samtidigt utgör det inte något längre resonemang med ordval som verkar vara av principiell betydelse här.

¹¹² Riksdagens protokoll, Protokoll 2006/07:60, 14 februari 2007, s. 38

¹¹³ Riksdagens protokoll, Protokoll 2009/10:76, 17 februari 2010, s. 29

På det sättet kan det tänkas vara mer lämpligt att placera som liberalt vid en direkt jämförelse, samtidigt som det kan vara fel att kalla det ett tydligt fall.

Vidare kan det Veronica Palm (S) uttrycker om gemensamma försvarsförpliktelser som ett skäl för Sverige att inte gå med i Nato ses som ett tydligt uttryck för realism. Det handlar trots allt tydligt om att slå fast att en avvägning om potentiell fara som bedöms medföras för det egna landet – vilket dessutom kan knytas an till stabiliteten i att stå utanför dessa traktat.

Det kan här alltså förefalla som att mandatperioden präglades av såväl liberalism som realism. Det skulle dock kunna vara att dra det hela för långt. Det är trots allt påtagligt färre anföranden som förekommer och enbart representanter för två partier är uppe i talarstolen. Min bild är att det är svårt att tydligt kategorisera denna mandatperiod, även om det likväl kan konstateras att synsätt som tycks representera åtminstone delar av synsätt inom liberalism respektive realism åtminstone tycks förekomma om än något vagt.

3.6 Reinfeldt II, 2011-2014

Föregående år, valåret 2010, går som nämnt enbart Liberalerna upp för att tala Natomedlemskap. År 2011 upprepar sig detta. Denna gång betonar Fredrik Malm (L) att ett svenskt Natomedlemskap innebär att värna den transatlantiska länken¹¹⁴ (som Hamilton i samma parti tidigare gjort). Ytterligare ett tyst år följer därefter och 2013 går Malm (L) upp och konstaterar kort att hans parti vill se ett Natomedlemskap¹¹⁵. 2013 går även Centerpartiet upp i form av riksdagsledamoten Kerstin Lundgren (C) och menar att det viktiga ska vara att bygga säkerhet tillsammans med andra utan att för den sakens skull behöva ingå i en militär allians.¹¹⁶ Detta argument upprepas av Lundgren nästan ordagrant vid den debatt som sedan hålls valåret 2014.¹¹⁷

Även Moderaterna syns i talarstolen 2014, när ledamoten Mats Johansson (M) talar om Natomedlemskap som något Sverige är redo för som *”nästa fas i gemenskapen”*. Detta med åsyftning på partnerskapsprogrammet som steget innan. Johansson menar även i samband med detta att Nato är hela Europas trygghet och även tidigare har försvarat Sverige i praktiken.¹¹⁸

¹¹⁴ Riksdagens protokoll, Protokoll 2010/11:60, 16 februari 2011, s. 43

¹¹⁵ Riksdagens protokoll, Protokoll 2012/13:64, 13 februari 2013, s. 31

¹¹⁶ Riksdagens protokoll, Protokoll 2012/13:64, 13 februari 2013, s. 32

¹¹⁷ Riksdagens protokoll, Protokoll 2013/14:70, 19 februari 2014, s. 33

¹¹⁸ Riksdagens protokoll, Protokoll 2013/14:70, 19 februari 2014, s. 95

3.6.1 Syn på statens roll

Kerstin Lundgren (C) menar att staten bör försöka bygga säkerhet tillsammans med andra stater.

3.6.2 Syn på allianser

Mats Johansson (M) beskriver Nato som en gemenskap. Alliansen ska även utgöra en trygghet för ett större geografiskt område.

3.6.3 Analys

När det gäller aspekten om vad staten bör göra menar Lundgren (C) att säkerhet bör byggas tillsammans med andra oavsett själva alliansaspekten. På det sättet att det poängterar att säkerhet inte är varje stats absoluta eget ansvar kan detta tala för att bli inplacerat som liberalt. Även om det som sägs alltså till viss del kan antas bära på ett liberalt idégods kan det även invändas att det blir så pass fragmentariskt att det blir svårt att kunna göra anspråk på att alltför hårt slå fast att det är tal om antydning till faktisk liberalism. Som tidigare nämnt får inte samverkan i sig vara en tillräcklig grund för att fastslå att något är liberalism. Detta blir därmed svårkategoriserat.

Johansson (M) använder både orden gemenskap och trygghet om Nato i sitt förespråkande av medlemskap. Även om gemenskap enbart i sig kan tyckas vara ett enkelt ord i sammanhanget är min bild ändå att det kan tillmätas stor betydelse här då det inom den liberala idealtypen är framträdande med gemenskap. Begreppet kan syfta på något som går längre än "bara" samarbete. Gemenskap implicerar ett sammanhang av faktisk samhörighet. Denna gemenskap sägs därutöver av Johansson (M) gå hand i hand med hela Europas trygghet, vilket ytterligare stärker bilden av ett större sammanhang där en enskild stats säkerhet inte ses som det primära. Tydliga kopplingar till ett liberalt förhållningssätt tycks så finnas här.

Under denna mandatperiod förekommer alltså inte många inlägg i ämnet, bara två. Hursomhelst kan det konstateras att tydliga drag av liberalism återfinns medan ett inlägg blir mer svårt att klart placera.

3.7 Löfven, 2015-2017

I sin första utrikesdeklaration slår utrikesminister Margot Wallström (S) fast att Sverige inte är eller heller ska vara en del av en militär allians, men att samarbete är viktigt. Dessutom tilläggs att ”hot mot freden och vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder”.¹¹⁹

Mot avståndstagandet från Natomedlemskap invänder Karin Enström (M) att Nato är lämpligt att verka i för Sveriges del. Det innebära bra möjligheter att tillsammans med andra demokratier sträva efter att ytterligare sprida värden som mänskliga rättigheter.¹²⁰

När ledamoten Maria Weimer (L) trycker på svensk Natoanslutning grundar hon sig på att Sverige i dag inte klarar av att försvara sina gränser rent territoriellt.¹²¹

2016 uttalar Margot Wallström (S) återigen i sin utrikesdeklaration att tidigare linje alltjämt är aktuell:

*”Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Den förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med en trovärdig nationell försvarsförmåga.”*¹²²

Wallström konstaterar även att den tid vi lever i visserligen är orolig men att detta innebär att det mest trygga är linjen om alliansfrihet. Den sedan länge deklarerade alliansfriheten ska inte heller bara, menar hon, ha undanhållit Sverige från krig utan därutöver i sig ha lett till att andra stater betraktar Sverige med respekt numera.¹²³

Mot detta invänder moderaten Karin Enström (M) att ett Natomedlemskap vore bra då formaliserade garantier ska vara bättre än ”förhoppningar”.¹²⁴ Isoleringsargumentet återkommer även här. Detta när Enström (M) säger att det som bygger faktisk säkerhet är ”samarbete och samverkan med andra länder och andra organisationer”.¹²⁵ Hon förtydligar att detta samarbete på inget sätt skulle betyda att stryka medhårs, utan just chanser att påverka andra länders brister inom ramen för Nato.¹²⁶

Birgitta Ohlsson (L) argumenterar vid denna debatt för att anslutning till Nato eftersom dagens oroliga omvärldsläge kräver att ”vi utökar vårt samarbete med resten av den fria världen”.¹²⁷ Däremot menar Ohlsson även att den trots allt mest viktiga aspekten av Natomedlemskap ska vara Sveriges egen säkerhet:

¹¹⁹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2014/15:58, 11 februari 2015, s. 2

¹²⁰ Riksdagens protokoll, Protokoll 2014/15:58, 11 februari 2015 s. 21

¹²¹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2014/15:58, 11 februari 2015, s. 47

¹²² Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 1

¹²³ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 9

¹²⁴ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 6-7

¹²⁵ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 21

¹²⁶ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 22

¹²⁷ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 32

”Ett svenskt Natomedlemskap handlar primärt om det som kanske är den absolut viktigaste uppgiften för alla som sitter i denna kammare. Vi är folkvalda i nationen Sverige och ska försvara nationen Sveriges gränser. Det är det absolut allra viktigaste. (//...//) Ett Natomedlemskap handlar primärt om vårt lands frihet att säkra landet.”¹²⁸

Kärnvapenaspekten av alliansen har tidigare på olika sätt förekommit men vid denna debatt, när Centerpartiet sedan hösten året innan har ny uppfattning i medlemskapsfrågan, tar Kerstin Lundgren (C) ett nytt grepp på aspekten. Kärnvapen ses fortfarande som ett problem i sammanhanget men det ska vara bättre att försöka påverka detta inom Nato, lyder den nya hållningen. Vidare är solidaritet med övriga världen en viktig princip för Sverige, och därför bör Sverige söka medlemskap i Nato. Härvid motiverar Lundgren den nya hållningen Centerpartiet har i Natofrågan:

”Genom tydlighet, transparens och garanterad solidaritet stärker vi gemensamt vår förmåga att driva på för fred, frihet och försoning i vårt Europa.”¹²⁹

2017 inleder Margot Wallström (S) med att trycka på alliansfriheten som ett vägval innebärandes såväl trygghet som flexibilitet. Detta samtidigt som övriga, fungerande samarbeten på internationell i sig ska vara viktiga.¹³⁰

Karin Enström (M) betonar i sitt därpå följande anförande att Sverige måste se till sitt nationella intresse som stat och till sina värderingar. Därmed är samarbete grunden och konkret blir dessa ord verklighet genom medlemskap i Nato. Argumentet om att höja tröskeln för potentiella angripare använder hon liksom tidigare även här.¹³¹ Från moderat håll går även Pål Jonson (M) upp, och lägger tonvikt vid hur medlemskapet handlar om att vara med och stärka en europeisk säkerhetsordning.¹³²

Liksom vid föregående års debatt trycker Birgitta Ohlsson (L) på att det viktigaste och mest grundläggande skälet till att Sverige borde söka medlemskap i Nato vore den egna tryggheten för Sveriges del:

”Jag ska vara öppen med att i dagens föränderliga omvärld är det absolut viktigaste skälet för Sverige att bli medlem i Nato vår egen säkerhet och chansen att bevara den svenska demokratin och kunna försvara de mänskliga rättigheter och den frihet som vår nation står för. Vi måste samarbeta militärt och säkerhetsmässigt. Ensam är inte stark, och Nato är det tydligaste valet.”¹³³

¹²⁸ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016 s. 48

¹²⁹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016, s. 35

¹³⁰ Riksdagens protokoll, Protokoll 2016/17:68, 15 februari 2017, s. 13-14

¹³¹ Riksdagens protokoll, Protokoll 2016/17:68, 15 februari 2017, s. 19

¹³² Riksdagens protokoll, Protokoll 2016/17:68, 15 februari 2017, s. 82

¹³³ Riksdagens protokoll, Protokoll 2016/17:68, 15 februari 2017, s. 55

3.7.1 Syn på statens roll

Karin Enström (M) menar att staten bör försöka sprida värden som mänskliga rättigheter vidare ut till andra platser i världen där behov finns. Hon säger även att Sverige bör verka i lämpliga sammanhang tillsammans med andra stater. Enström (M) går även in på att en stat bör se till ett nationellt intresse som finns och vad för värderingsmässiga implikationer det leder till. Pål Jonson (M) menar även att staten bör försöka vara med och stärka en säkerhetsordning i Europa.

Kerstin Lundgren (C) har den synen att statens uppgift är att tillsammans med andra verka för att utöka förekomsten av fred och frihet i åtminstone Europa. Det handlar om en solidaritet med andra där alltså inte bara egna statens säkerhet finns i åtanke.

Birgitta Ohlsson (L) stakar ut statens uttalat allra viktigaste uppgift som att försvara sig själv som stat. Sveriges trygghet är det grundläggande och det mest primära. Maria Weimer (L) betonar liksom Ohlsson hur det ska vara en primär statlig uppgift att ha möjlighet att försvara landets gränser.

Margot Wallström (S) säger att Sverige bör avvärja hot mot säkerheten och att detta bäst görs genom samverkan med andra stater. Staten bör även få agera flexibelt snarare än förutsägbart. Detta samtidigt som stabilitet sägs vara viktigt och pekas ut som ett skäl till att inte gå med i Nato.

3.7.2 Syn på allianser

Karin Enström (M) tar upp hur en stats säkerhet kan stärkas genom medlemskap i en allians, då mer formaliserade traktat där förekommer. Utanför allianser blir, enligt henne, mer relevant att tala om önsknings. Enström menar även att Nato skapar stabilitet i den del av världen Sverige befinner sig i. Medlemskap ska enligt Enström även kunna verka direkt avskräckande vad gäller såväl planer på att attackera som faktiska anfall.

Kerstin Lundgren (C) tycks se alliansen Nato som något vars maktupplägg inte behöver vara rent statiskt framöver, kärnvapen ska kunna diskuteras därinom även om inte ser dagens situation som i hennes ögon optimal. .

Birgitta Ohlsson (L) tar upp att en ideologisk aspekt kan finnas med allianser genom att beskriva hur ett medlemskap i Nato skulle vara att närma sig den fria delen av världen.

Margot Wallström (S) antyder indirekt att länder som medverkar som medlemmar i en allians kan ha större problem med att erkännas allmän respekt från andra stater - genom det hon anför om att Sverige åtnjuter en särskild respekt för att ha varit alliansfria.

3.7.3 Analys

På temat liberalism är det under denna mandatperiod som den rent ideologiska aspekten av gemenskap mellan stater, i enlighet med idealtypen, särskilt tydligt framkommer för första gången i undersökningen. Detta sker på olika sätt. Lundgren (C) talar om att Sverige genom medlemskap kommer att få verka i ett sammanhang präglad av arbete för fred och frihet. Ordvalet frihet bär här på vissa idémässiga implikationer. Särskilt med tanke på att det handlar om en spridande roll.

Enström (M) talar explicit om medlemskap i Nato som en möjlighet att just få sprida viktiga värden vidare i världen. Ohlsson (L) tar upp att ett medlemskap i Nato innebär steg närmare den fria världen. Som konstaterat beskriver idealtypen av liberalism just hur en liberal gemenskap av stater kan arbeta för idémässig och politisk förändring. Att liberal gemenskap ska syfta på en avgränsning länder ska inte innebära en normativ avgränsning i var denna liberalism bör finnas, utan handlar om vilka stater som kan sprida den. De tre borgerliga anförandena tycks på olika sätt betrakta det utifrån ett sådant perspektiv.

Såväl Ohlsson (L) som Weimer (L) motiverar ställningstagandet om ett Natomedlemskap utifrån vikten att skydda den egna staten som en primär statlig uppgift. Det skulle här kunna invändas att detta är ett uttryck för ett realistiskt perspektiv. På ett sätt ligger det något i det. Samtidigt kan rimligen inte detta utgöra den enda aspekten, utan det är en bland flera i en idealtyp. Noterbart är trots allt att (L) under mandatperioden talat om gemenskap och den fria världen och därmed berört den ideologiska dimensionen av ett medlemskap.

Även Enström (M) betonar vikten av att kunna försvara Sverige bättre genom Natomedlemskap, men tar då inte utgångspunkt i det som något grundläggande när det gäller statens roll, utan det är snarare en del av ett längre resonemang om att skydda staten. Liberalerna blir därmed ett intressant fall här och en viss avvikelse måste kunna anses konstaterad, även om innebörden möjligen inte bör ses som alltför stor.

Wallström (S) talar om samverkan som ett sätt att åstadkomma trygghet och avvärja hot. På ett plan kan båda dessa aspekter kopplas till liberalism. Den gemensamma tryggheten tycks manifesteras en liberal syn på världsordningen, även om det bli långtifrån lika uppenbart och självklart som andra fall. Samtidigt får definitionen av liberalism inte bli att förespråka betryggande samarbete i största allmänhet utan rimligen borde mer på fötterna behövas. Även här tas stabilitet upp som något som ökar om Sverige står utanför. Däremot trycks det denna mandatperiod på att denna stabilitet ska gynna en större del av Europa, något som gör att det inte tycks bli lika tydligt att det kan slås fast som realism, då den statliga utgångspunkten saknas.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att mandatperioden präglas av liberala förhållningssätt, även om fallet Liberalerna komplicerar och gör den sammantagna bilden särskilt intressant. Varken Socialdemokraterna eller Centerpartiet kännetecknas här längre av tydlig realism.

4 Avslutning

4.1 Sammanfattning och resultat

Utmärkande sett till en större kronologisk helhet är att realism överlag, givet använd metod och avgränsning, framträder som mest framträdande vid de första mandatperioderna, närmare bestämt i de två första årsförloppen i studien: 1992-1994, samt 1995-1998. Viss liberalism ser därefter ut att börja framträda under de utrikespolitiska debatterna 1999-2002, 2003-2006. Under årsförloppen 2007-2010 och 2011-2014 förekom Natomedlemskapsfrågan så pass lite att det ser ut att vara svårt att med grund i material dra några egentliga slutsatser om liberalism- och realismförekomsten. För dessa år kan ändå sägas att denna nedtoning i det fallet lär kunna ses som ett resultat i sig samt att, som där diskuterat, ändå vissa antydningar kan ses till drag av båda idealtyperna.

Under den sista undersökta perioden 2015-2017 ser liberalismen ut att vara det mest tydligt framträdande. Som har diskuterats vid själva analysmomenten tycks de socialdemokratiska anförandena och därmed idéuttrycken under studiens senare delar inte lika tydligt ge uttryck för realismen som de gjorde i början. Samtidigt ser det som lyfts från deras sida för den sakens skull å andra sidan inte heller ut att röra sig om egentlig liberalism heller. Intressant i sig är aspekten att debatterna under mandatperioderna går från att präglas tydligt av realism till att flera partier går mot liberala uttryck. Centerpartiets syn går exempelvis från att karakteriseras som realistisk till att senare karakteriseras som liberal. När det gäller att gå mot liberalism ser även socialdemokratin ut att åtminstone inte vara lika tydligt realistiska i nutid, jämfört med hur det såg ut vid studiens början.

Vidare blir det utifrån parti betraktat påfallande hur inslag av de drag som uttyds som realism huvudsakligen, givet idealtyperna, härrör från inlägg av Socialdemokraterna och Centerpartiet - sett över hela undersökningens totala mätperiod. För Centerpartiets del blir det däremot inte över huvud taget något aktuellt under den sista perioden av de undersökta åren. Här har de, som konstaterat i bakgrundsdelen, även rent sakpolitiskt svängt i synen på medlemskap.

När det gäller liberalism är Moderaterna och Liberalerna de som tydligast ser ut att falla inom ramen för den idealtypen givet de inlägg som görs. Det finns, som diskuterat, däremot vissa skäl att problematisera Liberalerna med avseende på sista undersökta mandatperioden. Dessa mer partimässiga indelningar gäller över tid, som framgår i genomgången var de realistiska utgångspunkterna brett förekommande av alla partier under början av undersökningens mätperiod.

Konkret kan även konstateras att vissa tendenser ser ut att vara återkommande under mätt period. Medlemskap motiveras mer än en gång inom av de som definierats som liberala med utgångspunkt i solidaritetsbaserade premisser, där samverkan med andra tas upp som alternativ till en isolation som annars skulle bli aktuell. Stabilitet som är bra för Sveriges trygghet återkommer åt andra hållet som argument när det idégods som uppskattats som realistiskt menar att Sverige inte bör gå med i Nato.

4.2 Slutdiskussion

Det är intressant hur den indelning som utefter idealtyperna framträder, där Moderaterna och Liberalerna blir mest framträdande inom liberalism medan Socialdemokraterna och Centerpartiet överlag knyts an till realism, tycks gå hand i hand med ingång till själva frågan sakpolitiskt. Socialdemokraterna ser under främst första perioderna ut att tydligt kunna kopplas till realism och något mindre starkt så även senare. Vid de första perioderna, när Centerpartiet var mot ett Natomedlemskap, placeras Centerpartiet även de in i den realistiska idealtypsboxen. När förändringen mot att förorda medlemskap däremot har ägt rum 2015, och partiet genom företrädare argumenterar för detta, framträder argument som kategoriseras som liberala och alltså inte längre realistiska.

Om ett partis ändrar sig sakpolitiskt i Natofrågan ser även världsbilden inom internationella relationer, som den kommer till uttryck i utrikespolitisk kammardebatt, därmed alltså ut att kunna ändra sig. Självklart ska föregående mening dock inte läsas som att ett samband med alltför långtgående anspråk görs gällande. Ett direkt samband behöver inte finnas och det skulle därutöver lika gärna ha kunnat vara just en förändring på världssynen som i sig leder till en senare politisk förändring i sak.

Framträdande blir även hur inslagen av det som bedöms innebära liberalism ser ut att succesivt öka något med mandatperioderna. Vidare ser det ut att vara partier som ser sig som borgerliga som huvudsakligen ger uttryck för liberala perspektiv, något som särskilt tycks komma till uttryck i den senare del av undersökningen.

När det gäller synen på Nato är det tydligt att synen generellt bland partierna och mandatperioderna tycks vara att alliansen i grunden innebär något bra, men att själva trätoämnet är vilken relation Sverige ska ha. Detta alltså oavsett om exempelvis företrädare för de realistiska perspektiven slår fast att Sveriges trygghet skulle påverkas negativt av medlemskap eller att liberala företrädare tar upp att det vore solidariskt att gå med.

Avgränsningar har gjorts och tidigare i denna uppsats diskuterats. Givetvis har de en inverkan. Med de premisser som funnits uppstår givet-att-premissen.

Ambitionen har här alltså varit att genom texttolkning uttyda när och på vilket sätt Natomedlemskap kommer till uttryck. Vid mer omfattande studier hade mer extensiva ingångar kunnat användas. Fler partier hade kunnat undersökas, fler debatter hade kunnat undersökas och inte minst fler aspekter av Natofrågan hade kunnat beaktas. Utifrån de fastlagda avgränsningarna framkommer det presenterade materialet.

Det går att hävda att det är möjligt att det inte hade sett precis likadant ut om exempelvis även till exempel samtliga partiledardebatter under dessa år hade inkluderats. Samtidigt blir det i denna studie tydligt att partier på ett sätt återkommande över tid ser ut att använda samma utrikespolitiska förhållningssätt i stor utsträckning. Detta kan tala för att resultatet ändå kan säga något principiellt intressant om våra partier. Min förhoppning är att ha bidragit till insyn i hur politiska ställningstaganden över tid kan motiveras inom det utrikes- och säkerhetspolitiska fältet.

4.3 Uppslag till framtida forskning

Som uppslag till framtida forskning i ämnet svenska partier och Nato kan det tänkas vara intressant med studier som djupare ser till fler fält, och tittar på exempelvis om hur väl utvecklingen stämmer överens med de mer partiinterna processerna. Vid en studie som ser till även mer partiinterna sammanhang, och möjligen andra delar av riksdagens arbete, skulle inte minst Sverigedemokraterna kunna vara intressant att inkludera. Speciellt med tanke på en ständig diskussion som tycks föras om var partiet egentligen kan sägas höra hemma ideologiskt på en höger-vänster-skala hade det kunnat vara fruktbart att se hur Natoargumentationen genomförs i det partiet och om det har sett likadant ut över tid.

Det tycks som att en stor del av politisk, opinionsbildande verksamhet förekommer via mediekanaler i dag och det är därför min bild att även det är ett lager i sammanhanget där ytterligare idéforskning om Natomedlemskap hade kunnat vara av godo.

5 Referenser

5.1 Tryckt material

Agrell, Wilhelm, *Det säkra landet? Svensk försvars- och säkerhetspolitik från ett kallt krig till ett annat*, Malmö: Gleerups, 2016

Beckman, Ludvig, *Grundbok i idéanalys Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*, Stockholm: Santéus, 2007

Bergström och Boréus, *Textens mening och makt Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur, 2012

Booth, Ken (red.), *Realism and World Politics*, Routledge: New York, 2008

Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas (red.), *Internationella relationer*, Studentlitteratur: Spanien, 2014

Bringéus, Krister, *Säkerhet i en ny tid*, Statens offentliga utredningar SOU 2016:57, Stockholm: Wolters Kluwer, 2016,

Bjereld, Ulf, och Demker, Marie, *Utrikespolitiken som slagfält*, Stockholm: Santéus förlag AB, 1995

Dahl, Ann-Sofie, *Du gamla du fria Moderat utrikespolitik från Högerparti till Alliansregering*, Stockholm: Medströms bokförlag, 2014

Doyle, Michael W, *On Liberal Peace Selected essays*, New York: Routledge, 2012

Dunne, Tim och Flockhart, Trine (red.), *Liberal World Orders*, Oxford: Oxford University Press, 2013

Edström, Håkan, *Gömd eller glömd- Realism i den svenska riksdagsdebatten*, Statsvetenskaplig tidsskrift, 2016/4, Lund: Fahlbeckska stiftelsen

Griffiths, Martin (red.), *International Relations Theory for the Twenty-First Century*, New York: Routledge, 2007

Holmström, Mikael, *Den dolda alliansen Sveriges hemliga NATO-förbindelser*, Stockholm: Atlantis, 2012

Hugemark, Bo, (red.), *Friends In Need – Towards A Swedish Strategy of Solidarity with her Neighbours*, Stockholm: The Royal Swedish Academy of War Sciences, 2012

Goldmann, Kjell och Gunnar Sjöstedt (red.), *Power, Capabilities, Interdependence Problems In The Study of International Influence*, London: Sage Publications Inc, 1979

Karsch, Efraim, *Neutrality and small states*, New York: Routledge, 1988

- Keohane, Robert O, och Nye, Joseph S, *Power and Interdependence* Harissonburg: Pearson Education, 2001
- Kinsella, David, Russett, Bruce, och Starr, Harvey, *World Politics The Menu for Choice*, Wadsworth:USA, 2013
- Teorell Jan och Svensson, Torsten, *Att fråga och att svara Samhällsvetenskaplig metod*, Malmö: Liber, 2012,
- Waltz, Kenneth N, *Man the state and war*, New York: Columbia University Press, 2001
- Waltz, Kenneth, N *Realism and International Politics*, Routledge: New York, 2008
- Waltz, Kenneth N, *Theory of International Politics*, USA: McGraw Hill 1976
- Walt, Stephen M, *The origins of alliances*, Conrell: Cornell University Press, 2002
- Williams, Michael C (red.), *Realism reconsidered The Legacy of HANS J. MORGENTHAU in International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 2007

5.2 Riksdagsprotokoll, utrikespolitiska debatter

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1991/92:70, 26 februari 1992
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919270-onsdagen-den_GF0970

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1992/93:67, 24 februari 1993
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_GG0967

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1993/94:65, 23 februari 1994
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_GH0965

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1994/95:64, 22 februari 1995
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949564-onsdagen-den_GI0964

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll1995/96:55, 14 februari 1996
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19959655-onsdagen-den_GJ0955

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1996/97:64, 12 februari 1997
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19969764-onsdagen-den_GK0964

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1997/98:65, 11 februari 1998
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19979865-onsdagen-den_GL0965

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1998/99:53, 10 februari 1999
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19989953-onsdagen-den_GM0953

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 1999/2000:63, 9 februari 2000
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1999200063-onsdagen_GN0963

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2000/01:62, 7 februari 2001
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-20000162-onsdagen-den_GO0962

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2001/02:68 13 februari 2002
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-20010268-onsdagen-den_GP0968

Riksdagens snabbprotokoll, Protokoll 2002/03:56, 12 februari 2003
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-20020356-onsdagen-den_GQ0956

Riksdagens protokoll, Protokoll 2003/04:67, 11 februari 2004
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20030467-onsdagen-den-11_GR0967

Riksdagens protokoll, Protokoll 2005/06:73, 15 februari 2006
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20050673-onsdagen-den-15_GT0973

Riksdagens protokoll, Protokoll 2006/07:60, 14 februari 2007
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20060760-onsdagen-den-14_GU0960

Riksdagens protokoll, Protokoll 2009/10:76, 17 februari 2010
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20091076-onsdagen-den-17_GX0976

Riksdagens protokoll, Protokoll 2010/11:60, 16 februari 2011
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20101160-onsdagen-den-16_GY0960

Riksdagens protokoll, Protokoll 2012/13:64, 13 februari 2013
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20121364-onsdagen-den-13_H00964

Riksdagens protokoll, Protokoll 2013/14:70, 19 februari 2014
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20131470-onsdagen-den-19_H10970

Riksdagens protokoll, Protokoll 2014/15:58, 11 februari 2015
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20141558-onsdagen-den-11-februari_H20958

Riksdagens protokoll, Protokoll 2015/16:69, 24 februari 2016
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20151669-onsdagen-den-24-februari_H30969

Riksdagens protokoll, Protokoll 2016/17:68, 15 februari 2017
Direktlänk:http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20161768-onsdagen-den-15-februari_H40968

Samtliga protokoll ovan är hämtade den 17-04-24

5.3 Övrigt digitalt material

Larsson J, Mats, nyhetsartikel ”Kd vill att Sverige går med i Nato”, Dagens Nyheter, 9 oktober 2015

<http://www.dn.se/nyheter/politik/kd-vill-att-sverige-gar-med-i-nato/>

Hämtad 17-04-27,

Svensson, Anna H, nyhetsartikel ”Nato – så tycker partierna”, SVT Nyheter, 10 november 2015

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/nato-sa-tycker-partierna>

Hämtad 17-04-19

Olsson, Lova, nyhetsartikel ”Fp fryser krav på Natomedlemskap”, Svenska Dagbladet, 20 maj 2008

<https://www.svd.se/fp-fryser-krav-pa-natomedlemskap>

Hämtad 17-04-27

Delling, Hannes, nyhetsartikel ”Centerpartiet säger ja till Nato”, Svenska Dagbladet, 25 september 2015

<https://www.svd.se/centerpartiet-sager-ja-till-nato>

Hämtad 17-04-27

Holm, Kerstin och Grönberg, Anna, nyhetsartikel ”Ambassadör ska utreda försvarssamarbeten”, SVT Nyheter, 20 augusti 2015

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ambassador-ska-utreda-forsvarssamarbeten>

Hämtad 17-04-25

Informationstext, riksdagens hemsida, ”Så funkar riksdagens uppgifter – utrikespolitiken”

<http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/riksdagens-uppgifter/utrikespolitiken/>

Hämtad 17-04-27

Informationstext, riksdagens hemsida, Aktuell debatt om Sveriges säkerhetspolitiska situation

<http://www.riksdagen.se/sv/aktuellt/2016/sep/22/aktuell-debatt-om-sveriges-sakerhetspolitiska-situation/>

Hämtad 17-04-27

Bertelman, Tomas,
Försvarspolitiskt samarbete – effektivitet, solidaritet, suveränitet, 2014
<http://www.regeringen.se/49bb69/contentassets/be336974c73f4664b88c57871b9b85ec/fo-2013b-forsvarspolitiskt-samarbete-effektivitet-solidaritet-suveranitet>,
Hämtad 17-04-14

TT-rekommendation gällande versaler
<https://tt.se/tt-spraket/>
Hämtad 17-03-11

Översikt över svenska regeringar och mandatperioder
http://partiforskning.gu.se/digitalAssets/1563/1563292_1469142_svenska-regeringar.pdf
Hämtad 17-05-07